

บทที่ 3

แนวความคิดในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

เนื่องจากรัฐยอมรับว่า แม้กระบวนการพิสูจน์ความผิดหรือกระบวนการยุติธรรมทางอาญาจะมีประสิทธิภาพเพียงใดก็ตาม ความผิดพลาดหรือความบกพร่องของกระบวนการยุติธรรมย่อมอาจเกิดขึ้นได้เสมอ ปัญหาอันเกี่ยวกับความผิดพลาดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอาจเนื่องมาจากความผิดพลาดในการรวบรวมพยานหลักฐาน การพิสูจน์พยาน หรือการรับฟังพยานหลักฐานเท็จมาลงโทษจำเลย ย่อมส่งผลให้ผู้บริสุทธิ์มีโอกาสถูกลงโทษได้ และจำเลยผู้บริสุทธิ์ก็จำต้องยอมรับเอาโทษที่ศาลกำหนดโดยไม่มีทางเลือกเลย กับจำต้องยอมรับตราบาป หรือรอยมลทินแห่งโทษนั้นไว้ด้วย มาตรการที่อาจนำมาใช้เพื่อแก้ไขความผิดพลาด เช่น การอภัยโทษ การนิรโทษกรรม และการล้างมลทิน ต่างก็มีหลักการ วิธีการที่แตกต่างกันออกไปแล้วแต่วัตถุประสงค์ที่จะนำไปใช้จึงไม่ได้มีไว้เพื่อนำมาใช้แก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมได้อย่างตรงเป้าหมาย และไม่อาจแก้ไขผลของคำพิพากษาที่เกิดขึ้นแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ได้อย่างสมบูรณ์ ดังนั้น ในหลาย ๆ ประเทศจึงได้กำหนดมาตรการโดยยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ให้เป็นมาตรการแก้ไขผลของคำพิพากษาที่หลงโทษจำเลย อันเป็นการแก้ไขเยียวยาให้แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์เพื่อเป็นการชดเชยเยียวยาเกียรติยศของจำเลย หรือของวงศ์ตระกูลให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมเท่าที่จะกระทำได้

ด้วยเหตุที่การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นวิธีการแก้ไขผลของคำพิพากษาในคดีซึ่งถึงที่สุดแล้ว จึงเป็นการกระทบกระเทือนต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาซึ่งมีวัตถุประสงค์ที่จะให้คดีความต่าง ๆ มีข้อยุติ โดยคู่ความที่เกี่ยวข้องในคดีจะต้องปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อยุตินั้น เพื่อให้เกิดความแน่นอนทำให้กระบวนการยุติธรรมมีความศักดิ์สิทธิ์และน่าเชื่อถือก่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยและเป็นระเบียบในสังคม ทั้งนี้ถือว่าคำพิพากษาเป็นการแสดงหลักฐานที่มีความแน่นอนสูง และไม่มีสิ่งใดที่ได้จากหลักฐานภายนอกคดีจะมีน้ำหนักสูงกว่าอีกแล้ว ดังนั้น ใน

ประเทศที่ยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จึงกำหนดหลักเกณฑ์เงื่อนไข และวิธีการก่อนข้างจะจำกัด เพื่อไม่ให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาได้โดยง่าย เพราะ จะเป็นการกระทบกระเทือนต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ในพินัย จะได้อ้างถึงความสัมพันธ์ระหว่างหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษากับแนวความคิด รูปแบบ และวิธีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ของต่างประเทศเฉพาะในส่วนที่จะ นำมาศึกษาเปรียบเทียบกับพระราชบัญญัติการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ พ.ศ.

2526

1. หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา

หลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา (*Res Judicata pro veritate accipitur*) เป็นหลักที่ตั้งอยู่บนแนวความคิดที่ต้องการให้คดีซึ่งได้มีการฟ้องร้อง และพิจารณาพิพากษาแล้ว ควรจะมีที่สิ้นสุดหรือมีข้อยุติ และไม่สมควรหยิบยกสิ่งที่ระงับ หรือยุติไปแล้วขึ้นมาฟ้องร้องหรือพิจารณากันใหม่ แนวความคิดดังกล่าวเป็นวัตถุประสงค์สำคัญซึ่งปรากฏออกมาในรูปของหลักกฎหมายปิดปาก (*Estoppel*) และการฟ้องซ้ำ (*Res Judicata*)

1.1 หลักกฎหมายปิดปาก (*Estoppel*) กล่าวคือ คู่กรณีในคดีจะถูก ชักขวางโดยการกระทำของตนเอง ในการที่จะกล่าวอ้างสิทธิซึ่งจะกระทบกระเทือนคู่ กรณีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งได้ยึดถือเอาการกระทำนั้นแล้ว และได้กระทำการสอดคล้องกับ การกระทำดังกล่าวไปแล้ว หลักกฎหมายปิดปากนำมาใช้เมื่อกฎหมายห้ามไม่ให้คู่กรณี กล่าวอ้างสิ่งใดซึ่งขัดกับการกระทำของตน¹

หลักกฎหมายปิดปาก (*Estoppel*) มีกำเนิดมาจากกฎหมายของ ประเทศคอมมอนลอว์ ซึ่งมีประเทศอังกฤษเป็นแม่แบบ ซึ่งศาลอังกฤษได้สร้างขึ้นเพื่อ

¹ Henry Campell Black, "Estoppel", Black's Law Dictionary, p. 494.

ให้เกิดความยุติธรรมโดยการลงโทษบุคคลหรือคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งในคดีไม่ให้กล่าวอ้างหรือปฏิเสธข้อความหรือการกระทำอันเป็นผลโดยตรงหรือเนื่องมาจากความผิดพลาดของบุคคลนั้นเอง ตามกฎหมายอังกฤษหลักกฎหมายปิดปากแบ่งออกได้ 3 ประเภท คือ

ก. หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by record)

หรือ (Estoppel by judgment)

ข. หลักกฎหมายปิดปากโดยกรรมกรรมสัญญา (Estoppel by Deeds)

ค. หลักกฎหมายปิดปากโดยความประพฤติ (Estoppel by conduct)

ซึ่งจะขอล่าวถึงหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษาเท่านั้น เนื่องจากมีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะให้คำพิพากษามีความศักดิ์สิทธิ์

หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา มีหลักอยู่ว่า เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาแล้วคู่ความในคดีนั้นจะถูกปิดปากจากการที่จะร้องฟื้นคดีนั้นขึ้นมาฟ้องร้องกันใหม่ รวมทั้งไม่สามารถที่จะหยิบยกหรือกล่าวอ้างข้อความใด ๆ ซึ่งศาลได้พิจารณาตัดสินไปแล้ว หลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษามีกำเนิดขึ้นมาในราวศตวรรษที่ 12 จากแนวความคิดที่ว่า คำพิพากษาของศาลกษัตริย์ (King's Court) มีความศักดิ์สิทธิ์และต้องยอมรับเป็นยุติซึ่งไม่สามารถพิสูจน์เปลี่ยนแปลงเป็นอย่างอื่นได้ ต่อมาเหตุผลหรือแนวความคิดนี้ได้เปลี่ยนไปโดยได้เปลี่ยนมาอยู่บนรากฐานหรือเหตุผลที่สำคัญ 2 ประการ ประการแรก คือ เหตุผลที่ว่าในการฟ้องร้องคดีนั้นควรจะมีที่สิ้นสุดหรือมีที่ยุติ ประการที่สองคือ บุคคลหนึ่งไม่ควรที่จะต้องได้รับการเสี่ยงภัยทั้งในทางแพ่งและอาญาถึงสองครั้งจากการกระทำครั้งเดียว¹

สำหรับตามหลักกฎหมายของอเมริกาแล้ว หลักในเรื่องกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by record) นี้ได้เรียกว่า หลักการฟ้องซ้ำ

¹ พงษ์อาจ ตรีกิจวัฒนากุล, "กฎหมายปิดปาก" (วิทยานิพนธ์ปริญญา
มหาบัณฑิต แผนกวิชานิติศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2525),
หน้า 210 - 211.

(Res Judicata) และถือว่า หลัก Res judicata เป็นส่วนหนึ่งหรือสาขาหนึ่งของหลักกฎหมายปิดปาก (Estoppel)^{1,2}

1.2 หลักการฟ้องซ้ำ (Res judicata) เป็นหลักที่เกิดขึ้นโดยคำพิพากษาของศาล³ ซึ่งหมายถึงสิ่งที่ศาลวินิจฉัยตัดสินแล้วหรือสิ่งที่ยุติตามคำพิพากษาแล้วเป็นหลักแห่งคำพิพากษาถึงที่สุด (final judgment) ซึ่งกระทำโดยศาลที่มีอำนาจ (competent jurisdiction)⁴ คำพิพากษาคงกล่าวย่อมเป็นที่ที่อำนาจฟ้องและข้อเท็จจริงที่วินิจฉัยแล้ว ซึ่งคู่ความและผู้มีส่วนได้เสียจะนำมาฟ้องใหม่ไม่ได้ แม้ในศาลอื่นที่มีเขตอำนาจรวมกันก็ตาม⁵

เมื่อได้พิจารณาถึงลักษณะหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by record) และหลักการฟ้องซ้ำ (Res Judicata) จะเห็นได้ว่า มีลักษณะคล้ายกันเนื่องจากมีวัตถุประสงค์อย่างเดียวกัน คือ ต้องการให้คดีมีข้อยุติไม่ให้มีการ

¹ American Jurisprudence, 2d ed. Vol. 46, "Judgment", (New York : The Lawyers Co - Operative Publishing Co. Rochester, 1969), p. 566.

² Henry Campell Black, "Estoppel", Black's Law Dictionary, p. 495.

³ American Jurisprudence. 2d ed. Vol. 46, "Judgment", p. 559.

⁴ Henry Campell Black, "Res Judicata", Black's Law Dictionary, p. 1174.

⁵ American Jurisprudence, 2d ed. Vol. 46, "Judgment", pp. 558 - 559.

หรือพื้นำคดีที่ยุติหรือถึงที่สุดแล้วขึ้นมาฟ้องร้องใหม่ อันมีลักษณะเป็นการห้ามฟ้องซ้ำ เหตุผลที่สำคัญก็คือเพื่อความยุติธรรม ความเหมาะสม และเพื่อความสงบสุขของประชาชน เป็นการรักษาดลประโยชน์ของคู่ความ เพื่อประหยัดเวลาในการดำเนินคดีรวมทั้งเพื่อความสงบเรียบร้อยและเป็นระเบียบของสังคม ดังนั้น คำพิพากษาจึงควรต้องมีความแน่นอน ข้อโต้แย้งระหว่างคู่ความนั้นเมื่อได้รับการตัดสินอย่างไรก็ควรยุติแค่นั้น คำพิพากษาจะต้องไม่เปลี่ยนแปลง และนั่นคือการที่คดีถึงที่สุด มิฉะนั้นแล้วคดีก็จะมีวันจบ หลักเรื่องการฟ้องซ้ำจึงเป็นเรื่องที่ยอมรับว่า การดำเนินคดีที่ไม่มีวันจบมีแต่จะนำไปสู่ความยุ่งยากซับซ้อนไม่มีระเบียบ หลักการฟ้องซ้ำจึงอยู่บนรากฐานที่ว่าดลประโยชน์ของคู่ความจะต้องถูกจำกัด โดยการดำเนินคดีอย่างยุติธรรมเพียงครั้งเดียวต่อหนึ่งคดี (one fair trial of an issue or cause) คู่ความที่เกี่ยวข้องกับคดีหรือผู้มีส่วนได้เสียอื่นมีสิทธิที่จะดำเนินคดีเรื่องหนึ่งในศาลที่มีเขตอำนาจและไม่ควรจะได้รับอนุญาตให้ถกความยุ่งยากเคื้อครอนแก่คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งโดยการดำเนินคดีนั้นซ้ำ¹

นอกจากนั้นหลักเรื่องการฟ้องซ้ำไม่เพียงแต่ทำให้การต่อสู้คดียุติลงเท่านั้น แต่หลักนี้ไต่ยอมรับความแน่นอนของกฎหมายว่าจะต้องได้รับการคุ้มครองได้แก่ ความแน่นอนในการคุ้มครองสิทธิของบุคคล และทำให้กระบวนการยุติธรรมนั้นศักดิ์สิทธิ์และน่าเชื่อถือ โดยถือว่าคำพิพากษานั้นเป็นการแสดงหลักฐานที่มีความแน่นอนสูงและไม่มีสิ่งใดที่ไต่จากหลักฐานภายนอกคดีจะมามีน้ำหนักสูงกว่าอีกแล้ว ดังนั้นกฎหมายจึงไม่ยอมให้สิทธิที่คู่ความไต่ตามคำพิพากษาต้องถูกฉีครอนไป²

จึงอาจกล่าวได้ว่า หลักเรื่องการฟ้องซ้ำมีวัตถุประสงค์ที่ต้องการให้คดีความมีข้อยุติและปฏิบัติให้เป็นไปตามผลของคำพิพากษา โดยห้ามมิให้คู่ความรื้อฟื้นคดี

¹Ibid., pp. 559 - 562.

²Ibid., pp. 562 - 563.

ขึ้นมาอีกในสิ่งที่ได้ตัดสินไปแล้ว เพื่อให้เกิดความแน่นอนและความศักดิ์สิทธิ์ของกระบวนการยุติธรรมอันจะนำไปสู่ความสงบเรียบร้อยและความเป็นระเบียบของสังคม

สำหรับประเทศไทย หลักการที่ต้องการให้คดีความจะต้องมีที่สิ้นสุดมิใช่ปล่อยให้มีการฟ้องคดีโดยไม่รู้จักจบสิ้นนั้น มีมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา มีลักษณะเป็นบทคัดสำนวนเรียกว่า การฟ้องกลุ่มรุม โดยบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะตระลาการ ที่ 119 ซึ่งบัญญัติว่า

"อนึ่ง คดีเรื่องเดียวกัน มีผู้เจ็บฟ้องแล้ว ญาติพี่น้องและผู้อื่นมาฟ้องช่วยกันกล่าวโทษจำเลยแห่งเดียว โดยคดีข้อนั้นซ้ำขึ้นแล้ว ท่านว่าเป็นฟ้องกลุ่มรุมมิให้รับไว้บังคับบัญชา"

ในกฎหมายตราสามดวง ก็ได้บัญญัติไว้เช่นเดียวกัน ในลักษณะตระลาการมาตรา 119 และได้ใช้บังคับเรื่อยมาจนกระทั่งใน ร.ศ. 115 จึงได้ตราพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาความมีโทษสำหรับใช้ไปกลางก่อน รัตนโกสินทรศก 115 ในมาตรา 36 ซึ่งบัญญัติว่า

"คำตัดสินความมีโทษทั้งปวงย่อมเป็นที่สุดและจะไต่กระทำตามคำตัดสินคือ

ข้อ 1 เมื่อศาลชั้นแรกได้ตัดสินแล้ว ไม่มีฟ้องอุทธรณ์ภายในกำหนด ฤๅความทั้งสองฝ่ายลงลายมือยอมตามคำตัดสินอย่างหนึ่ง กับ

ข้อ 2 เมื่อศาลอุทธรณ์ตัดสินแล้วแลไม่มีฎีกา ก็ต้องกระทำโทษตามคำตัดสินนั้นเว้นไว้แต่คำตัดสินโทษประหารชีวิต ฤาบริบทพิสัยสมบัติจึงต้องงคไว้ ทำตามความที่ว่าไว้ในมาตรา 39 ต่อไปนี้"

นอกจากนั้นในพระราชบัญญัติฯ ดังกล่าว ก็มีบทบัญญัติที่ห้ามไม่ให้มีการฟ้องคดีและตัดสินลงโทษผู้ต้องหาหรือจำเลยคนใดคนหนึ่งซ้ำอีก ถ้าผู้ต้องหาหรือจำเลยคนนั้นได้เคยถูกฟ้องคดีเดียวกันนั้นมาแล้ว ซึ่งมีบัญญัติไว้ในมาตรา 37

“เมื่อคำตัดสินได้ถึงที่สุด ผู้ตองหนานั้นไม่มีโทษแล้วก็ต้องปล่อยตัวเสียทันที และจะกลับเอาตัวมากักขัง ถ้าตัดสินลงโทษในคดีอื่นเดียวกันอีกนั้นไม่ได้”

จะเห็นได้ว่า กฎหมายไทยแต่เดิมได้ยอมรับว่า การฟ้องคดีจะต้องมีที่สิ้นสุด มิใช่ปล่อยให้มีการฟ้องร้องกันจนไม่รู้จักจบสิ้นเช่นกัน และในปัจจุบันก็ยังยอมรับหลักการดังกล่าว กล่าวคือ คำพิพากษาหรือคำสั่งยอมถึงที่สุด ในคดีแพ่งจะเห็นได้จากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 147 ในคดีอาญาได้แก่ มาตรา 190 นอกจากนั้นในคดีแพ่งกฎหมายยังห้ามมิให้ฟ้องคดีซ้ำในประเด็นเดียวกันอีก ซึ่งเรียกว่า การฟ้องซ้ำ ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 148 โดยเฉพาะในคดีอาญา กฎหมายห้ามมิให้ฟ้องคดีและตัดสินลงโทษผู้ตองหาหรือจำเลยคนเดียวกันซ้ำอีก ถ้าผู้ตองหาหรือจำเลยคนนั้นได้เคยถูกฟ้องในคดีเดียวกันนั้นมาแล้ว ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39 (4) จึงอาจกล่าวได้ว่า หลักการทั้งสองมีที่มาจากหลักกฎหมายปิดปากโดยคำพิพากษา (Estoppel by judgment) และหลัก Res judicata ที่ว่าในการฟ้องคดีควรจะมีที่สิ้นสุดหรือมีที่ยุติ และบุคคลไม่ควรที่จะต้องได้รับการเสี่ยงภัยทั้งในทางแพ่งและอาญาถึงสองครั้ง อันเนื่องมาจากการกระทำครั้งเดียว

จากการพิจารณาถึงวัตถุประสงค์ของหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา จะเห็นได้ว่า องค์ประกอบที่จะทำให้คำพิพากษามีความศักดิ์สิทธิ์น่าจะได้แก่

1. คำพิพากษานั้นจะต้องมีการบังคับ เมื่อได้ตัดสินแล้ว ในคดีแพ่ง การบังคับอาจจะเป็นการให้กระทำ ไม่ให้กระทำหรือให้ปฏิบัติอย่างใดอย่างหนึ่ง ส่วนในคดีอาญาการบังคับคือการลงโทษให้เป็นไปตามกฎหมาย
2. คำพิพากษานั้นจะต้องมีอำนาจบังคับ กล่าวคือ คู่ความในคดีจะต้องปฏิบัติตามจะหลีกเลี่ยงหรือปฏิเสธไม่ได้
3. คำพิพากษานั้นจะต้องเป็นที่ยอมรับ กล่าวคือ การที่จะให้คู่ความในคดียอมรับและปฏิบัติตามคำพิพากษาหรือให้ประชาชนทั่วไปมีความศรัทธา คำพิพากษานั้นจึงต้องมีความแน่นอนและเห็นได้ว่าเที่ยงธรรมและถูกต้องแล้ว

ปัญหาของหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษานั้นอยู่ที่ตรงจุดที่ว่า คุ้มครองประชาชนหรือสังคมไม่ยอมรับ ซึ่งอาจจะเกิดจากความผิดพลาดในกระบวนการยุติธรรม สภาพของพยานหลักฐานในแง่ของความน่าเชื่อถือ และคุณภาพของพยาน เช่น ปรากฏในภายหลังว่าพยานที่มาเบิกความ เป็นพยานเท็จหรือมีพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งถ้านำมาสืบในคดีแล้ว จะทำให้คำพิพากษานั้นมีผลเปลี่ยนแปลงไป เหล่านี้ล้วนแต่มีผลถึงหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาในแง่ของการขาดความเชื่อถือ และยอมรับจากคู่ความ และประชาชนทั่วไป ปัญหาจึงเป็นจุดสำคัญประการหนึ่งที่ยุทธินิยมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เพื่อแก้ไขความผิดพลาดและข้อบกพร่องดังกล่าว

2. การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (Reopening of Criminal Proceedings)

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นมาตรการแก้ไขและบรรเทาผลของคำพิพากษาที่เกิดจากความผิดพลาดในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมในทางอาญา โดยกำหนดให้ศาลซึ่งเป็นองค์กรที่มีคำพิพากษานั้นเป็นผู้พิจารณาแก้ไขความผิดพลาดด้วยการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีนั้นใหม่

2.1 หลักการและเหตุผล

แม้ว่าหลักเกี่ยวกับความมั่นคงในระบบกฎหมายนั้นมีอยู่ว่า หลังจากคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว คำพิพากษานั้นไม่ควรที่จะได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาใหม่ อย่างไรก็ตาม เป็นการฝ่าฝืนต่อความยุติธรรมในการที่จะยึดมั่นอยู่กับหลักนี้ ถ้าหากมีข้อผิดพลาดอย่างใหญ่หลวงเกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นข้อผิดพลาดในข้อเท็จจริงหรือในข้อกฎหมายในคำพิพากษานั้น¹ การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ถือว่าเป็นการแก้ไขที่พิเศษในกรณีที่มีการวินิจฉัย

¹ Shigemitsu Dando, Japanese Criminal Procedure, trans. B.J. George, Jr (New Jersey : Fred B. Rothman & Co, 1965), p. 480.

ผิดพลาดในข้อเท็จจริง เพราะอาจมีกรณีที่ว่าคำพิพากษาจะถึงที่สุดก็ตาม แต่ก็อาจมีการวินิจฉัยข้อเท็จจริงผิดพลาดได้ ถือว่าเป็นการผิดพลาดในกระบวนการพิจารณา (erreur judiciaire) แม้ว่าในแง่ของความสงบเรียบร้อยของสังคม ข้อสันนิษฐานถึงความบริสุทธิ์และความแท้จริงของคดีที่ถึงที่สุดจะมีความสำคัญมากก็ตาม แต่ก็จำเป็นต้องพิจารณาว่าจะต้องจัดให้มีการแก้ไขเยียวยาความผิดพลาดในข้อเท็จจริง ซึ่งก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมและผลที่เลวร้ายต่อผู้ที่เสียหายจากการพิจารณาคดีนั้น นอกจากนั้นอาจเกิดผลร้ายอย่างมากในสังคม เนื่องจากความผิดพลาดดังกล่าวอาจจะทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือและศรัทธาในการดำเนินการพิจารณาคดีอาญา จึงจำเป็นต้องยอมให้มีการรื้อฟื้นแก้ไขผลของคดีได้ แต่อย่างไรก็ตามการแก้ไขดังกล่าว ก็จะต้องกระทบกระเทือนหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาให้น้อยที่สุด¹

อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่า แม้ว่าการแก้ไขความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมโดยให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จะมีข้อดีในแง่ของการให้ความยุติธรรมเพื่อเป็นการแก้ไขเยียวยาผลร้ายที่เกิดขึ้นแก่จำเลยผู้บริสุทธิ์อันเนื่องมาจากความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมก็ตาม แต่ก็อาจมีข้อเสียได้เช่นกัน ข้อเสียที่สำคัญก็คือทำให้มีผลกระทบต่อกฎหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ดังที่ได้อธิบายมาแล้ว นอกจากนั้น การให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้อีก อาจจะทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมแก่โจทก์ เช่น พยานโจทก์อาจจะไม่มีหลงเหลืออยู่ โดยเฉพาะในกรณีที่เป็นประจักษ์พยานสำคัญในคดีเดิมซึ่งศาลได้อาศัยคำเบิกความของพยานดังกล่าวเป็นหลักในการพิพากษาลงโทษจำเลย อาจจะหายไปแล้ว หรือหาตัวไม่พบ ทำให้เกิดข้อขัดข้องแก่โจทก์ในการที่จะนำพยานเข้าสืบในคดีที่จำเลยขอรื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ หากจำเลยหรือผู้ร้องอ้างพยานหลักฐานอื่น ๆ ขึ้นมาใหม่เพื่อหักล้างคำเบิกความของพยานโจทก์ ทำให้โจทก์ไม่อาจนำพยานดังกล่าวมาสืบได้อีก ข้อเสียในประการ

¹ Pierre Bouzat et Jean Pinatel, Traité de Droit
Penal et de Criminologie, Tome II, Deuxième Edition, (Paris :
Dalloz, 1970), P. 1458.

สุดท้าย กล่าวได้ว่า การให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาซึ่งถึงที่สุดไปแล้วขึ้นพิจารณาใหม่ได้อีก จะเป็นการเปิดโอกาสให้จำเลยผู้ไม่สุจริต (ซึ่งได้กระทำความผิดจริง) ขวนขวายหาช่องทางโดยการทำให้พยานโจทก์กลับคำให้การและจำงคนอื่นให้รับโทษแทน หรือสร้างพยานหลักฐานเท็จที่จะแสดงว่าตนเองไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด เพื่อให้ตนเองหลุดพ้นจากผลของคำพิพากษาให้ลงโทษ ฉะนั้น หากจำเลยได้รับการปล่อยตัวก็จะทำให้มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยในสังคม โดยเฉพาะจำเลยซึ่งต้องโทษในคดีอุกฉกรรจ์ เป็นต้น

ดังนั้น หากเปิดโอกาสให้มีการขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ โดยง่ายโดยไม่กำหนดวิธีการ เงื่อนไขที่จำกัดและรัดกุมแล้ว การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จะมีข้อเสียมากกว่าข้อดีหรือประโยชน์ที่จะได้รับจากการใช้กฎหมายดังกล่าว

ในประเทศฝรั่งเศส การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่มีมาตั้งแต่สมัยโบราณ กฎหมายฝรั่งเศสก่อนมีการปฏิวัติฝรั่งเศสยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีได้หลายประการ ซึ่งได้แก่ความผิดพลาดทั้งหมดซึ่งเป็นที่เสื่อมเสียแก่คำพิพากษา โดยทำเป็นคำร้องให้มีการออกหนังสือให้มีการรื้อฟื้น (Lettres de révision) ซึ่งไม่ได้มีการจำกัดเงื่อนไขเกี่ยวกับระยะเวลาและแบบแต่อย่างใด ต่อมาในสมัยปฏิวัติฝรั่งเศสได้มีปฏิกริยาต่อต้านการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ เนื่องจากได้รับอิทธิพลจากประเทศอังกฤษที่ไม่ยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่

แม้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Le Code d'instruction criminelle) ได้ยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ก็ตาม แต่เนื่องจากยังคงยึด

¹หมายเหตุ เพราะในประเทศอังกฤษสมัยนั้น ถ้าผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเชื่อว่าจำเลยมีวิฤทธิจริงก็สามารถเพิกถอนหรือลบล้างคำตัดสินที่ว่าจำเลยมีความผิดได้ และเลื่อนคดีนั้นไปในการพิจารณาครั้งต่อไปโดยไม่ต้องมายืนยันคำขอ

อยู่กับแนวความคิดในสมัยปฏิวัติที่ไม่ต้องการให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ จึงได้จำกัดกรณีที่จะให้มีการรื้อฟื้นคดี โดยให้เฉพาะกรณีที่บุคคลผู้ถูกลงโทษ และใน 3 กรณีดังต่อไปนี้

1. กรณีที่ผู้ที่ถูกอ้างว่าได้ออกมาตายไปแล้ว ยังมีชีวิตอยู่ กล่าวคือ ภายหลังจากที่มีคำพิพากษาว่าจำเลยได้กระทำความผิดฐานทำให้คนตายแล้ว ปรากฏพยานหลักฐานเพียงพอที่จะแสดงให้เห็นว่าบุคคลที่อ้างว่าได้ออกมาตายไปแล้วนั้นยังมีชีวิตอยู่

2. กรณีที่มีคำพิพากษาขัดแย้งกัน กล่าวคือ ภายหลังจากที่มีคำพิพากษาให้ลงโทษจำเลยแล้วได้มีคำพิพากษาให้ลงโทษจำเลยอีกคนหนึ่งในการกระทำอันเดียวกันนั้น และคำพิพากษาที่ให้ลงโทษทั้งสองฉบับนั้นขัดแย้งกัน ซึ่งความขัดแย้งกันเป็นข้อพิพาทจนถึงความบริสุทธิ์ของผู้ที่ถูกลงโทษคนใดคนหนึ่ง

3. กรณีที่มีคำพิพากษาลงโทษฐานเบี่ยงความเท็จแก่พยานซึ่งได้ให้การเป็นผลร้ายแก่จำเลย กล่าวคือ ภายหลังจากที่มีคำพิพากษาให้ลงโทษจำเลยแล้ว พยานคนใดคนหนึ่งที่ได้ให้การในคดีเป็นผลร้ายแก่จำเลยได้ถูกศาลพิพากษาลงโทษฐานเบี่ยงความเท็จ

ต่อมาได้มีการเพิ่มเหตุที่จะขอให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่เนื่องจากได้มีการพิจารณาที่ผิดพลาดครั้งสำคัญในคดี Lesurques ซึ่งรู้จักกันในนามของคดี affaire du Courrier de Lyon และคดี Dreyfus ซึ่งในคดีดังกล่าวนี้เงื่อนไขที่จะให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ที่มีอยู่ 3 กรณีข้างต้น ไม่สามารถปรับกับคดีดังกล่าวได้

กฎหมายฉบับลงวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 1867 ยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีมีข้อยกเว้นพิจารณาใหม่ได้ และที่สำคัญก็คือ ได้มีกฎหมายลงวันที่ 8 มิถุนายน ค.ศ. 1895 ได้เพิ่มเหตุที่จะให้มีการรื้อฟื้นคดีเพิ่มขึ้นอีก 1 กรณี คือ กรณีมีข้อเท็จจริงใหม่ (fait nouveau) ยิ่งกว่านั้นกฎหมายดังกล่าวได้วางหลักเกี่ยวกับการชดเชยค่าเสียหายให้แก่ผู้เคราะห์ร้าย (victimes) ในกรณีที่มีการผิดพลาดในกระบวนการพิจารณา

ควย (erreur judiciaire) ¹ ในปัจจุบันการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ได้บัญญัติไว้ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 622 - 626 ภายใต้ลักษณะ การร้องขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (Des demandes en revision) ²

ปัจจุบันการรื้อฟื้นคดีอาญาที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดขึ้นมาพิจารณาใหม่ใน กฎหมายฝรั่งเศสเรียกว่า Le pourvoi en revision ซึ่งหมายความว่า การพิจารณาใหม่ในคดีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว แต่คำพิพากษานั้นมีความผิดพลาดในการ วินิจฉัยข้อเท็จจริงในปัจจุบันการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่แตกต่างจากวิธีการเดิม ไปบ้าง โดยจะต้องดำเนินการผ่านทางกระทรวงยุติธรรมแล้วจึงจะไปสู่การพิจารณาของ ศาลซึ่งนับว่าเป็นวิธีการผสมระหว่างวิธีการทางบริหารและทางตุลาการ และยังคง รักษาร่องรอยเดิมบางอย่างไว้ คือ ยังเป็นความกรุณาที่ให้แก่ผู้ต้องคำพิพากษาเพื่อ ประโยชน์แห่งความยุติธรรมและจะกระทำได้เฉพาะเมื่อเป็นคุณแก่ผู้ต้องคำพิพากษา เท่านั้น แต่จะรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาเพื่อเอาโทษแก่ผู้ที่ได้ถูกศาลปล่อยตัวไปโดยไม่ชอบ หรือถูกลงโทษเกินไปโดยความหลงผิดของศาลไม่ได้ ³

สำหรับประเทศญี่ปุ่น การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ได้ยอมรับทั้ง ทฤษฎีของฝรั่งเศสและเยอรมันผสมกันไป โดยทฤษฎีของฝรั่งเศสยอมรับว่า การรื้อฟื้น คดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จะกระทำได้แต่เฉพาะในกรณีที่จะเป็นประโยชน์ (avantage) แก่บุคคลซึ่งได้รับผลร้ายจากคำพิพากษานั้น ในขณะที่ระบบกฎหมายของเยอรมันยอมรับ

¹ Pierre Bouzat et Jean Pinatel, Traité de Droit
Pénal et de Criminologie, pp. 1458 - 1459.

² Ibid., p. 1460.

³ โกเมน ภัทรภิรมย์, "การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่," วารสารกฎหมาย
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2 (กันยายน 2519) : 50 - 51.

ให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณีที่เป็นโทษ (disadvantage) แก่จำเลยได้อีกด้วย กฎหมายของญี่ปุ่นในสมัยเมจิ (Meiji) ยอมรับเอาระบบกฎหมายของฝรั่งเศส ส่วนประมวลกฎหมายสมัยสงครามโลกยอมรับเอาระบบกฎหมายของเยอรมัน แต่ในปัจจุบันได้กลับไปยอมรับเอาทฤษฎีของฝรั่งเศสอีก กล่าวคือ การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จะกระทำได้เฉพาะในกรณีที่จะเป็นประโยชน์แก่จำเลยเท่านั้น ซึ่งหลักการนี้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญมาตรา 39¹ สำหรับอำนาจของศาลที่จะพิจารณา ภายใต้ระบบกฎหมายของฝรั่งเศส การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่เป็นอำนาจของศาลฎีกา (Cour de cassation) ในขณะที่ระบบกฎหมายของเยอรมัน ศาลชั้นต้นที่มีเขตอำนาจก็สามารถที่จะดำเนินการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ประมวลกฎหมายในสมัยเมจิคำเนินตามแบบอย่างระบบกฎหมายของฝรั่งเศส ในขณะที่ประมวลกฎหมายก่อนสงครามโลก และประมวลกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันยอมรับเอาระบบกฎหมายของเยอรมัน² กล่าวคือ ศาลชั้นต้นเป็นศาลที่มีอำนาจรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ในปัจจุบันการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ มีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (The Code of Criminal Procedure) มาตรา 435 - 453³

¹ตามรัฐธรรมนูญของประเทศญี่ปุ่น มาตรา 39 บัญญัติว่า

"บุคคลจะไม่ได้รับผลร้ายสองครั้งในการกระทำความผิดอันเดียวกัน"

(Nor shall be placed in double Jeopardy)

²Shigemitsu Dando, Japanese Criminal Procedure, pp. 480 - 481.

³Japan, Ministry of Justice, The Constitution of Japan and Criminal Statutes, reprint edition, (Washington D.C. : University Publication of America, 1979), pp. 188 - 193.

ในประเทศสหรัฐอเมริกา การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (New trial) คือ การให้ศาลที่พิจารณาคดีเดิมพิจารณาประเด็นที่เป็นข้อเท็จจริงใหม่ หลังจากที่คณะลูกขุนได้วินิจฉัยหรือผู้ชี้ขาดได้ทำรายงานหรือศาลได้มีคำวินิจฉัยชี้ขาดแล้ว วัตถุประสงค์ประการหนึ่งในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ศาลได้เคยกล่าวไว้ในคดีระหว่าง State v. Burns¹ ว่า เพื่อให้ศาลแก้ไขข้อผิดพลาดโดยไม่ต้องให้คู่ความอุทธรณ์¹ ส่วนวิธีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้บัญญัติไว้ในกฎของวิธีพิจารณาความอาญา (Federal Rules of Criminal Procedure) ที่ 33² ความว่า

"ศาลโดยคำร้องขอของจำเลยอาจอนุญาตให้มีการพิจารณาคดีใหม่ เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม ถ้าเป็นการพิจารณาคดีโดยปราศจากลูกขุนเมื่อจำเลยร้องขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่ต่อศาล ศาลจะยกเลิกคำพิพากษาในคดีนั้นโดยสืบพยานเพิ่มเติมและมีคำพิพากษาใหม่ คำขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่โดยอาศัยเหตุของการค้นพบพยานหลักฐานใหม่สามารถร้องขอได้ก่อนหรือภายใน 2 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ถ้านั้นอยู่ในระหว่างอุทธรณ์ศาลจะอนุญาตตามคำขอโดยส่งคดีนั้นคืนกลับไป ส่วนคำขอให้มีการพิจารณาคดีใหม่โดยอาศัยเหตุอื่น ๆ จะต้องทำภายใน 7 วันนับแต่วันตัดสินหรือวันที่พบว่ามีการ กระทำความผิดหรือภายในระยะเวลาอื่นที่ศาลอาจจะกำหนดให้ภายใน

¹สมภพ โหตระกิตย์, "การรื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่," วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2 (พฤษภาคม 2519) : 7 - 8.

²United States Code Annotated, Title 18 Federal Rules of Criminal Procedure Rule 32 to 42, (St. Paul, Minn. : West Publishing Co., 1976), p. 192.

ระยะเวลา 7 วัน¹

จะเห็นได้ว่า การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในประเทศสหรัฐอเมริกา มีลักษณะเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดในระหว่างที่กระบวนการพิจารณาของศาลที่ยังไม่สิ้นสุดและ

¹ ควบทั้งภาษาอังกฤษ มีบัญญัติว่า

Rule 33. New Trial

" The court on motion of a defendant may grant a new trial to him if required in the interest of justice. If trial was by the court without a jury the court on motion of a defendant for a new trial may vacate the judgment if entered, take additional testimony and direct the entry of a new judgment. A motion of a new trial based on the ground of newly discovered evidence may be made only before or within two years after final judgment but if an appeal is pending the court may grant the motion only on remand of the case. A motion for a new trial based on any other grounds shall be made within 7 days after verdict or finding of guilty or within such further time as the court may fix during the 7 - day period".

ในกรณีคดีถึงที่สุดไปแล้ว¹ ซึ่งแตกต่างกับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศที่ใช้ระบบประมวลกฎหมาย (Civil Law) รวมทั้งประเทศไทย ที่กำหนด

นอกจากนั้นในประเทศสหรัฐอเมริกายังมีวิธีการที่จะแก้ไขเยียวยาในกรณีที่มีการกักขัง ควบคุม หรือจำคุกผู้ต้องหาหรือนักโทษ โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยการออก writ of habeas corpus (หมายปล่อย) ให้ ซึ่งจะใช้ในกรณีที่มีการกล่าวอ้างว่ามีการละเมิดสิทธิตามรัฐธรรมนูญเท่านั้น

writ of habeas corpus มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญและกฎหมายของรัฐบาลกลาง เป็นมาตรการสำคัญในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ต้องหาหรือนักโทษที่ถูกควบคุมตัวหรือคุมขังไว้โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งสามารถใช้ได้กับทุกชั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม โดยเฉพาะในปัจจุบันส่วนมากใช้กับกรณีที่มีคำพิพากษาให้ลงโทษจำคุก วิธีพิจารณาคดีจะเริ่มขึ้นตั้งแต่ชั้นตอนก่อนการพิจารณาคดีไปจนถึงถูกศาลพิพากษาตัดสินลงโทษ หากเห็นว่าการควบคุมตัวไว้โดยไม่ชอบก็สามารถร้องขอต่อศาลให้ออก writ of habeas corpus ได้ตลอดเวลา ซึ่งศาลจะเรียกตัวผู้ที่เกี่ยวข้องมาทำการไต่สวนข้อเท็จจริง หากปรากฏว่ามีการควบคุมตัวหรือจำคุกโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายจริง ศาลก็จะออกหมายปล่อยตัวบุคคลนั้นไป (รายละเอียดดู Yale Kamisar, Wayne R. Lafave and Jerold H. Israel, Modern Criminal Procedure, Fifth Edition, (St. Paul, Minn. : West Publishing Co., 1980), pp. 1546 - 1631.)

หลักของ writ of habeas corpus เป็นคนละกรณีกับหลักของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (new trial) ตาม rule 33 ซึ่งศาลแห่งสหรัฐเคยวินิจฉัยในคดี U.S. ex rel. Szocki V. Cavell, D.C. Pa. 1957, 156 F. Supp. 79. ไว้ว่า คำร้องขอให้ออกหมายปล่อยตัว ไม่อาจนำมาใช้แทนคำขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ (ดู United States Code Annotated, Title 18 Federal Rules of Criminal Procedure Rule 32 to 42, P. 199.)

ให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้เฉพาะในกรณีที่คำพิพากษาถึงที่สุดไปแล้วเท่านั้น ดังนั้น การศึกษาถึงการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศสหรัฐอเมริกา จะได้อะไรพอสังเขปในส่วนที่อาจจะนำมาใช้ในการศึกษาถึงวิธีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ตามกฎหมายไทยเท่านั้น

2.2 คดีที่จะขอให้รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่

ตามกฎหมายฝรั่งเศส การขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จะต้องเป็นประโยชน์แก่จำเลย และจะกระทำได้เฉพาะในคดีอาญาที่เป็นคดีอุกฉุกโทษ (คดีที่มีโทษจำคุกตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปจนถึงโทษจำคุกตลอดชีวิต) หรือมีชัยโทษ (คดีที่มีโทษจำคุกกว่า 2 เดือนจนถึง 5 ปี ปรับเกินกว่า 2,000 ฟรังก์ขึ้นไป) เท่านั้น สำหรับคดีอุกโทษ (คดีที่มีโทษจำคุกไม่เกิน 2 เดือน ปรับไม่เกิน 2,000 ฟรังก์) นั้นโดยที่เป็นคดีเล็กน้อย ไม่มีความสำคัญและไม่เป็นคดีที่ทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง จึงไม่เป็นคดีที่จะเอาไปพิจารณาในการเพิ่มโทษ กฎหมายจึงไม่ให้รื้อฟื้นขึ้นพิจารณา¹ (ตามมาตรา 622)

นอกจากนั้นคดีที่จะขอให้รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่จะต้องเป็นคดีที่มีคำพิพากษาคัดสินในลงโทษทางอาญา (จำเลยมีความผิด) ดังนั้น จึงไม่รวมถึงคำวินิจฉัยในลงโทษทางวินัย (*condamnations rendues en matiere disciplinaire*) ส่วนคดีที่ศาลยกฟ้องปล่อยตัวจำเลยไป จะขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ไม่ได้² แต่ศาลฎีกาฝรั่งเศสเคยวินิจฉัยว่า คดีที่ศาลยกฟ้องเพราะจำเลยมีเหตุตามกฎหมายที่จะไม่ต้องรับโทษนั้น (*absolution*) ก็อาจขอให้รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ได้ เพราะจำเลยชอบที่จะขอให้อับลาโทษแห่งคำพิพากษาที่วินิจฉัยว่าเขาได้กระทำความผิดทั้งในแง่กฎหมายและทางค่านิจใจ (*Crim. 28 nov. 1876*) และคดีที่ศาลพิพากษาให้ปล่อยจำเลยผู้เยาว์

¹ โกลเมน ภัทรภรมย์, การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่, หน้า 52.

² Pierre Bouzat et Jean Pinatel, Traité de Droit Pénal et de Criminologie, Tome II, p. 1460.

เพราะยังไม่มีควมรับผิดชอบ (defaut de discernement) นั้น ก็อาจรื้อฟื้น
ขอให้พิจารณาใหม่ได้ เพราะคำพิพากษาในลักษณะเช่นนั้นเป็นการแสดงว่า ผู้เยาว์ได้
กระทำผิด (Crim. 7 fev. 1919) คำพิพากษาของศาลทหารและคำพิพากษาของ
ศาลที่พิจารณาคดีเกี่ยวกับความมั่นคงแห่งรัฐ (La Cour de surete d'Etat)
ก็อาจขอให้รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ได้

ในประการสุดท้ายคำพิพากษาในคดีที่จะขอให้รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่จะต้อง
เป็นคำพิพากษาที่ถึงที่สุด คือไม่อาจขอให้พิจารณาใหม่ ไม่อาจอุทธรณ์ ฎีกาได้แล้ว แต่
คำพิพากษาที่ให้อภัยโทษจำเลยแม้ว่าจะไม่อาจบังคับตามคำพิพากษาได้แล้ว เพราะมีการ
อภัยโทษหรือนิรโทษกรรม ก็ยังอาจร้องขอให้รื้อฟื้นขึ้นมาพิจารณาใหม่ได้¹

สำหรับกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของญี่ปุ่น ตามมาตรา 435 การ
รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จะต้องเป็นคดีที่มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดว่าจำเลย
กระทำผิด² และจะได้รับอนุญาตเฉพาะแต่ในกรณีที่จะเป็นประโยชน์ต่อบุคคลซึ่ง
ต้องคำพิพากษาเท่านั้น³ นอกจากนั้นการขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่สามารถ
กระทำได้แม้การลงโทษตามคำพิพากษาได้สิ้นสุดลงแล้วหรือแม้ว่าจะยังไม่มี การบังคับ
โทษก็ตาม (ตามมาตรา 441)⁴

นอกจากประเทศฝรั่งเศส และประเทศญี่ปุ่น ที่กำหนดให้คดีที่จะรื้อฟื้นขึ้น
พิจารณาใหม่ จะต้องเป็นคดีอาญาที่มีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้วนั้น ยังมีประเทศเยอรมัน

¹ โกเม็น ภัทรภิรมย์, การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่, หน้า 52.

² Shigemitsu Dando, Japanese Criminal Procedure, p. 481.

³ Ibid., p. 482.

⁴ Japan, Ministry of Justice, The Constitution of Japan and Criminal Statutes, P. 191.

ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 359¹ ประเทศตุรกี ตาม
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา มาตรา 327² ประเทศฟิลิปปินส์ ตาม
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญา กฎที่ 117 มาตรา 1³ และประเทศ
 ไต้หวัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาชญามาตรา 420⁴ เป็นต้น ซึ่ง
 ล้วนแต่เป็นกรณีที่มีคำพิพากษาถึงที่สุด (final judgment) แล้วทั้งสิ้น ซึ่งแตกต่าง
 กับประเทศสหรัฐอเมริกาที่อาจรื้อฟื้นคดีอาชญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุด
 แล้วหรือไม่ก็ตาม แต่ในกรณีที่คดีนั้นถึงที่สุดแล้ว ยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาชญาขึ้นพิจารณา
 ใหม่ได้เฉพาะแต่ในกรณีที่ค้นพบพยานหลักฐานใหม่เท่านั้น (ตาม Federal Rules
 of Criminal Procedure, Rule 33)

ส่วนการรื้อฟื้นคดีอาชญาขึ้นพิจารณาใหม่ ซึ่งจะต้องเป็นประโยชน์หรือเป็น
 คุณแก่ผู้ต้องหา นอกจากประเทศฝรั่งเศสและประเทศญี่ปุ่นแล้ว ในประเทศ

¹The American Series of Foreign penal Codes, Vol. 10,
 "The German Code of Criminal Procedure" (London : Sweet & Maxwell
 Limited, 1965), p. 159.

²The American Series of Foreign penal Codes, Vol.5,
 "The Turkish Code of Criminal Procedure" (London : Sweet &
 Maxwell Limited, 1962), p. 115.

³M.H.De Joya, The Code of Criminal Procedure of
Philippines, Fifth Edition, (Manila : University Publishing
Co., 1951), p. 158.

⁴A Compilation of The Law of the Republic of China,
 Vol. 2 (Taiwan China, 1967), P. 436.

สหรัฐอเมริกายังมีหลักว่าในกรณีที่ว่าเลยถูกศาลพิพากษาให้ปล่อยตัวไปแล้ว รัฐจะขอให้ศาลรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่อีกไม่ได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายให้อ่านางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ว่า บุคคลจะต้องไม่ได้รับขบถร้ายถึงสองครั้งในการกระทำอันเดียวกัน และในคดีอาญาศาลจะต้องไม่ทำให้จำเลยต้องรับโทษเพิ่มขึ้น¹ สำหรับประเทศอื่น ๆ ได้แก่ ประเทศเบลเยียม สเปน อิตาลี ในสวิสบางแคว้น ซึ่งตรงกันข้ามกับในประเทศออสเตรเลียในกฎหมาย federal ของสวิส ในประเทศสังคมนิยมมาร์กซิสต์ที่ให้อ่านางไว้หรือฟื้นคดีได้ทั้งที่เป็นคนและเป็นโทษแก่ผู้ต้องหา² เช่นเดียวกับประเทศไต้หวัน ตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 422³ และประเทศเยอรมัน ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 362⁴ ที่ให้มีการรื้อฟื้นคดีอันมิใช่เพื่อประโยชน์ของบุคคลที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษใดด้วย แต่เงื่อนไขที่จะขอให้อ่านางไว้ในกรณีเช่นนี้มีเงื่อนไขที่แตกต่างกับกรณีที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลที่ถูกศาลพิพากษาลงโทษ

2.3 เหตุที่จะขอให้อ่านางคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่

เหตุที่จะขอให้อ่านางคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่ นับว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญ เพราะการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นมาพิจารณาใหม่มีผลกระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษาในคดีซึ่งถึงที่สุดแล้ว โดยมีผลลบข้างข้อสรุปตามคำพิพากษาที่ยอมรับว่าถูกต้อง

¹สมภพ โทตระภิกขุ, การรื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่, หน้า 8.

²โกเมน ภัทรภิรมย์, การรื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่, หน้า 51.

³A Compilation of The Law of The Republic of China,
Vol. 2, p. 437.

⁴The American Series of Foreign penal Codes, Vol. 10,
"The German Code of Criminal Procedure," p. 160.

และยังมีข้อเสียอื่น ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการให้หรือฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ ดังที่
 โคกล่าวไว้แล้วในตอนต้น¹ ดังนั้นเพื่อป้องกันมิให้มีการขอให้หรือฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณา
 ใหม่ได้โดยง่ายและไม่มีที่สิ้นสุด เหตุของการรื้อฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่จึงถูกกำหนด
 ภายใต้อำนาจที่ค่อนข้างเคร่งครัด

ในประเทศฝรั่งเศส เหตุที่จะขอให้หรือฟื้นคดีอาญาชั้นพิจารณาใหม่ (ตาม
 มาตรา 622) มีได้เพียง 4 กรณี คือ

1. กรณีที่ผู้ที่ถูกอ้างว่าได้ถูกฆาตกรรมไปแล้วยังมีชีวิตอยู่ตามมาตรา 622 - 1
 ภายหลังที่มีคำพิพากษาว่าจำเลยได้กระทำความผิดฐานทำให้คนตาย (ฆ่าคนตายโดยเจตนา
 ทำร้ายร่างกายเป็นเหตุให้ถึงตาย ทำให้ตายโดยประมาท) แล้ว ปรากฏพยานหลักฐาน
 เพียงพอที่จะแสดงให้เห็นได้ว่าบุคคลที่อ้างว่าได้ถูกทำให้ตายไปแล้วนั้นยังมีชีวิตอยู่

2. กรณีที่มีคำพิพากษาขัดแย้งกันตามมาตรา 622 - 2 ภายหลังจากที่มี
 คำพิพากษาให้ลงโทษในความผิดอกุศลโทษ หรือมฆยโทษไปแล้ว ได้มีคำพิพากษาให้
 ลงโทษจำเลยอีกคนหนึ่งในการกระทำอันเดียวกันนั้น และคำพิพากษาที่ให้ลงโทษทั้งสอง
 ฉบับนั้นขัดแย้งกันซึ่งความขัดแย้งกันเป็นข้อพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของผู้ที่ถูกลงโทษคนใด
 คนหนึ่ง

3. กรณีที่มีคำพิพากษาลงโทษฐานเบิกความเท็จแก่พยานซึ่งได้ให้การเป็น
 ผลร้ายแก่จำเลยตามมาตรา 622 - 3 หลังจากที่มีคำพิพากษาให้ลงโทษจำเลยแล้ว
 พยานคนใดคนหนึ่งที่ได้ให้การในคดีเป็นผลร้ายแก่จำเลย ได้ถูกศาลพิพากษาลงโทษ
 ฐานเบิกความเท็จ

4. กรณีที่มี "ข้อเท็จจริงใหม่" เกิดขึ้นตามมาตรา 622 - 4 ภายหลัง
 จากที่มีคำพิพากษาว่าจำเลยผิดแล้วได้มีข้อเท็จจริงใหม่เพิ่งเกิดขึ้นหรือเพิ่งปรากฏขึ้น
 หรือพยานหลักฐานที่ไม่ได้ปรากฏในการพิจารณาได้ปรากฏขึ้นในลักษณะที่แสดงถึงความ

¹ ุหนา 67-68.

บริสุทธิ์ของผู้นองหา¹

สำหรับในกรณี² 2 คือ กรณีที่มีคำพิพากษาขัดแย้งกันนั้น ศาลฎีกาฝรั่งเศส เคยตัดสินไว้ว่า การขัดกันจะต้องปรากฏให้เห็นระหว่างคำพิพากษา 2 ฉบับ คำพิพากษา ลงโทษฉบับก่อน แม้ว่าจะไม่สอดคล้องกับคำให้การของพยานหรือพยานหลักฐานที่ปรากฏ ในคดีใหม่ ยังไม่เป็นการเพียงพอที่จะถือว่ามี การขัดกันระหว่างคำพิพากษาทั้ง 2 ฉบับ² (Crim. 17 dec. 1868).

ส่วนในกรณี³ 3 ซึ่งเป็นกรณีที่มีคำพิพากษาลงโทษฐานเบิกความเท็จแก่ พยาน ซึ่งได้ให้การเป็นผลร้ายแก่จำเลย ศาลฎีกาฝรั่งเศส ได้ตัดสินในคดี Crim. 13 nov. 1968 ว่าเป็นหน้าที่ของศาลที่จะพิจารณาถึงการเป็นพยานเท็จหรือเป็นหน้าที่ ของศาล juge de renvoi ที่จะค้นหาพิจารณาว่า การให้การเท็จเป็นสาระสำคัญ ที่มีผลต่อคำพิพากษาในลงโทษในคดีก่อน³

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณี³ นี้ จะกระทำไปตามหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้

1. ได้พบข้อเท็จจริงว่ามีการเบิกความเท็จหลังจากที่ได้มีคำพิพากษา ในลงโทษแล้ว
2. คำพิพากษาในลงโทษถึงที่สุดแล้ว

จากหลักเกณฑ์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จึงเป็นไปได้ เมื่อพยานที่เบิกความเท็จตายก่อนที่จะมีการฟ้องร้องพยานคนนั้น หรือ ในกรณีที่การฟ้องร้องพยานที่เบิกความเท็จขาดอายุความ หรือคำพิพากษาในลงโทษโดย

¹ โกลเมน ภัทรภิรมย์, การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่, หน้า 52 - 53.

² Pierre Bouzat et Jean Pinatel, Traite' de Droit Penäl et de Criminologie, Tome II, p. 1461.

³ Ibid.

คำเบิกความเท็จ (ในคดีก่อน) ซึ่งได้กระทำโดยผู้เบิกความนั้นไม่ได้สาบานตนและจะเห็นว่าคำพิพากษาที่ให้ลงโทษจำเลยที่อาศัยพยานหลักฐานอื่น (ซึ่งมิใช่พยานบุคคล) เป็นเท็จเป็นหลักในการลงโทษ จะไม่เข้าอยู่ในกรณีนี้ แต่อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ได้มีการมีกฎหมายลงวันที่ 8 มิถุนายน ค.ศ. 1895 การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ในกรณีดังกล่าวข้างต้นอาจกระทำได้ถ้าเข้าเงื่อนไขที่เป็นกรณีข้อเท็จจริงใหม่¹

ส่วนในกรณีสุดท้าย ซึ่งเป็นกรณี "ข้อเท็จจริงใหม่" (*fait nouveau*) กล่าวคือ ภายหลังจากที่มีคำพิพากษาว่าจำเลยผิดแล้ว ได้มีข้อเท็จจริงใหม่เพิ่งเกิดหรือเพิ่งปรากฏขึ้น หรือพยานหลักฐานที่ไม่ได้ปรากฏในการพิจารณาได้ปรากฏขึ้นในลักษณะที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ของจำเลย เนื่องจากข้อเท็จจริงใหม่มีความสำคัญเพิ่มมากขึ้นเนื่องจากศาลฎีกาฝรั่งเศสได้ตีความขยายออกไปมากขึ้น ซึ่งถ้าจะพิจารณาจากตัวบทกฎหมายแล้วการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่โดยอ้างเหตุข้อเท็จจริงใหม่นั้นจะต้องเป็นข้อเท็จจริงที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ของจำเลยได้อย่างแน่ชัดหรือน่าจะเป็นไปได้ (*d'une façon certaine ou au moins probable*) อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากแนวคำพิพากษาจะเห็นได้ว่า ศาลมีแนวความคิดที่คำนึงถึงมนุษยธรรมมาก ดังนั้นเพียงแต่ข้อเท็จจริงใหม่ได้แสดงให้เห็นถึงความสงสัย (*doute sérieux*) ในคำพิพากษาให้ลงโทษก็เพียงพอที่จะให้มีการพิจารณาคดีใหม่ได้ ยิ่งกว่านั้นอาจมีการร้องขอให้รื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ถ้าข้อเท็จจริงเป็นที่ทราบกันคืออยู่แล้วในขณะที่มีคำพิพากษาให้ลงโทษนั้น มีลักษณะแสดงถึงความเป็นข้อเท็จจริงใหม่ เนื่องจากได้มีการตีความข้อเท็จจริงนั้นใหม่หลังจากมีคำพิพากษาให้ลงโทษแล้ว²

ตัวอย่างการตีความใหม่ เช่น ในคดีที่เกสซงกร ชื่อ Danval ได้ถูกพิพากษาว่าฆาตกรรยาตายโดยการวางยาพิษโดยใช้สารหนู ภรรยา Danval มีอาการอย่างที่ยูตายโดยสารหนู และจากการผ่าศพออกตรวจได้พบสารหนูจำนวนหนึ่ง

¹ Ibid., p. 1462.

² Ibid.

ในศพควาย และเป็นที่ยืนยันในขณะนั้นว่าร่างกายของมนุษย์โดยปกติจะไม่รับสารหนูไว้
ต่อมากการค้นคว้าทางวิทยาศาสตร์ได้พิสูจน์ว่า สารหนูอาจมีอยู่ในร่างกายมนุษย์ได้และ
ยิ่งกว่านั้น ได้มีการพบอาการของโรคชนิดใหม่อย่างหนึ่งที่แสดงอาการเช่นเดียวกับการ
ถูกวางยาพิษควายสารหนู จึงได้มีการรื้อฟื้นคดีของ Danval ขึ้นพิจารณาใหม่ และ
ศาลฎีกาได้พิพากษาให้ลดจำคุกพิพากษาเดิม (Crim. 28 dec. 1932) ในทำนอง
เดียวกันรายงานของผู้เชี่ยวชาญฉบับหลังซึ่งตรงข้ามกับฉบับแรกที่ศาลได้ถือเป็นหลักใน
การตัดสินลงโทษจำเลยไป ก็ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงใหม่ (Crim. 29 oct. 1898;
Crim. 26 mars 1947)¹

อนึ่ง ข้อเท็จจริงไม่จำเป็นต้องมีขึ้นหลังจาก ที่ได้มีคำพิพากษาลงโทษแล้ว
แต่ขอให้ข้อเท็จจริงที่มีอยู่แต่ไม่อาจรู้ได้ในขณะที่มีการพิพากษาเป็นการเพียงพอที่จะ
ขอให้รื้อฟื้นคดีได้ ยิ่งกว่านั้นอาจมีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้แม้ว่าผู้ถูกลงโทษจะได้
รู้ถึงข้อเท็จจริงดังกล่าวในขณะที่มีการพิจารณาคดี แต่ศาลไม่รู้ถึงข้อเท็จจริงนั้น เช่น
ในกรณีที่จำเลยครอบครองหรือมีพยานหลักฐานซึ่งสามารถพิสูจน์ได้ถึงความบริสุทธิ์ของตน
ได้ปิดบังหลักฐานดังกล่าวในขณะที่มีคำพิพากษาและยอมให้พิพากษาลงโทษตนเอง การเปิด
เผยถึงการมีอยู่ของพยานหลักฐานดังกล่าวก็ถือว่าเป็นข้อเท็จจริงใหม่ ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริสุทธิ์
ไม่อาจรับโทษจากการกระทำความผิดอันใดอันหนึ่งซึ่งเขาไม่ได้กระทำ แม้ว่าเขาจะยินยอม
รับโทษก็ตาม²

ตัวอย่างที่ศาลฎีกาฝรั่งเศสเคยวินิจฉัยว่าเป็นข้อเท็จจริงใหม่ เช่น ในคดี
ที่บุคคลที่สามได้สารภาพภายหลังว่าตนเป็นผู้กระทำความผิด โดยผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่า
กระทำความผิดเป็นผู้บริสุทธิ์ (Crim. 15 juill. 1899) การถอนคำรับสารภาพ
ของผู้ที่ถูกศาลพิพากษาให้ลงโทษ (Crim. 7 fevr. 1918) คำรับสารภาพของ
พยานที่ใดเคยให้การเท็จในคดีเป็นเหตุให้จำเลยถูกศาลลงโทษ แต่รับสารภาพภายหลัง
ที่คดีเปิดความเท็จขาดอายุความแล้ว (Crim. 15 mars. 1900) การฟ้องคดี

¹Ibid., pp. 1462 - 1463.

²Ibid., p. 1463.

ประกอบความผิดข้อใดข้อหนึ่งไม่ครบ เช่น หลังจากที่ไต่มีคำพิพากษาให้เนรเทศแล้ว
ปรากฏว่าใบสัญบัตรซึ่งแสดงว่าผู้ถูกเนรเทศเป็นคนฝรั่งเศส (Crim. 28 déc. 1929)¹

สำหรับประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดเหตุที่จะขอให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณา
ใหม่ (ตามมาตรา 435) ไว้ 7 กรณี คือ

1. เมื่อคำพิพากษาเดิมได้ตัดสินโดยอาศัยพยานเอกสารหรือพยานวัตถุ
ซึ่งต่อมาได้มีการพิสูจน์โดยคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็นพยานหลักฐานปลอมหรือถูกเปลี่ยนแปลง
2. เมื่อคำพิพากษาเดิมได้ตัดสินโดยอาศัยค่าให้การของพยาน ความ
เห็นของผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งต่อมาได้รับการพิสูจน์ในภายหลังโดยคำพิพากษาถึงที่สุดว่าเป็น
ค่าให้การหรือเป็นคำเบิกความที่เป็นเท็จ
3. เมื่อได้รับการพิสูจน์โดยคำพิพากษาถึงที่สุดว่า บุคคลหนึ่งบุคคลใด
ได้กล่าวหาจำเลยโดยไม่เป็นความจริง และทั้งนี้การกล่าวหาที่เป็นเท็จเป็นผลให้
จำเลยถูกฟ้องในคดีนั้น
4. เมื่อคำชี้ขาดในประเด็นแห่งคดีของคำพิพากษาในคดีก่อนนั้นได้ถูก
เปลี่ยนแปลงโดยคำชี้ขาดถึงที่สุด
5. เมื่อสิทธิในทางสิทธิบัตรหรือในทางรูปแบบเครื่องหมายการค้าหรือ
ลิขสิทธิ์ ซึ่งคำพิพากษาในคดีก่อนได้ตัดสินว่าสิทธินั้นถูกละเมิด แต่ต่อมาภายหลังได้รับ
การวินิจฉัยโดยสำนักงานสิทธิบัตร (Patent office) ว่าสิทธิดังกล่าวนั้นแท้
จริงเป็นโมฆะหรือใช้บังคับไม่ได้
6. เมื่อมีพยานหลักฐานที่ค้นพบใหม่ (newly discovered evidence)
ในภายหลังอย่างชัดแจ้งว่าควรที่จะได้มีการสืบพยานเกี่ยวกับความบริสุทธิ์ของจำเลย

¹Ibid.

หรือควรจะได้มีการปลดปล่อยจำเลย หรือบุคคลที่ต้องโทษนั้นควรได้รับการชดใช้เงิน เพื่อบรรเทาความเสียหายหรือบุคคลนั้นควรจะได้รับโทษน้อยกว่าที่ได้รับอยู่จริง พยานหลักฐานดังกล่าวนี้จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สามารถรับฟังได้

7. เมื่อได้มีการพิสูจน์ในภายหลังโดยคำพิพากษาถึงที่สุดว่าผู้พิพากษานายหนึ่ง นายใดซึ่งร่วมในการทำคำพิพากษาในคดีก่อน หรือในการจัดทำเอกสารหลักฐานบางอย่างที่ใช้เป็นพยานหลักฐานในการสนับสนุนคำพิพากษานั้น หรือพนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจได้ทำข้อความหรือเอกสารใดขึ้นซึ่งใช้เป็นพยานหลักฐานนำไปสู่คำพิพากษาว่าจำเลยมีความผิด ได้กระทำผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ อย่างไรก็ตาม หากมีการฟ้องร้องดำเนินคดีต่อผู้พิพากษาหรือพนักงานอัยการ ผู้ช่วยพนักงานอัยการ หรือเจ้าหน้าที่ตำรวจก่อนที่จะมีคำพิพากษาว่าจำเลยกระทำผิด การปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบเช่นนี้ถือเป็นเหตุที่ยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ก็ต่อเมื่อข้อเท็จจริงเช่นนี้ไม่เป็นที่ลวงรู้แก่ศาลที่ได้ทำคำพิพากษาในคดีนั้น¹

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกาเหตุที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ตามที่ปรากฏใน Federal Rules of Criminal Procedure Rule 33 มีได้ 2 กรณีใหญ่ ๆ คือ

1. กรณีที่มีการค้นพบพยานหลักฐานใหม่
2. กรณีเหตุอื่น ๆ นอกจากกรณีแรก

สำหรับกรณีที่ 2 ซึ่งเป็นกรณีเหตุอื่น ๆ นั้น โดยทั่วไปศาลได้เคยอนุญาตให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในเหตุต่าง ๆ ต่อไปนี้ เช่น²

¹ Shigemitsu Dando, Japanese Criminal Procedure, pp. 481 - 482.

² American Jurisprudence, 2d ed. Vol. 58, "New trial" (New York : The Lawyers Co - operative Publishing Co. Rochester, 1971), pp. 217 - 354.

ก. ความไม่ยุติธรรมหรือลำเอียงของลูกขุนหรือศาล ในกรณีนี้ศาลอาจอนุญาตโดยไม่ตองอาศัยเหตุอื่นนอกจากเพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

(United States v. Smith)¹

ข. การดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีผิดพลาด เช่น การละเว้นให้พยานสาบาน หรือการที่ศาลละเมิดไม่ปฏิบัติตามกฎของศาล

ค. การขาดคุณสมบัติหรือการไร้ความสามารถของลูกขุน

ง. การกระทำผิดพลาด ซึ่งเป็นการกระทำของผู้พิพากษา คณะลูกขุน นายความ คู่ความ หรือของบุคคลภายนอก

จ. การใช้กฎหมายผิดพลาด ซึ่งเกิดขึ้นในระหว่างกระบวนการพิจารณา โดยศาลได้ใช้ข้อกฎหมายผิดพลาดโดยการให้คำแนะนำข้อกฎหมายที่ผิดพลาดแก่ลูกขุน เช่น ให้คำแนะนำในเรื่องการรับฟังพยานว่า พยานใดรับฟังได้หรือไม่ได้ผิดพลาด

ฉ. ความผิดพลาดของคำวินิจฉัยของลูกขุนซึ่งเนื่องจากไม่ปฏิบัติตามหลักกฎหมายที่ศาลให้คำแนะนำไว้หรือ เนื่องจากพยานหลักฐานไม่เพียงพอ

สำหรับเหตุของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ที่นับว่าสำคัญ ได้แก่ กรณีการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งในแต่ละรัฐส่วนมากก็ได้บัญญัติเรื่องนี้ไว้ให้เป็นเหตุให้มีการรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ได้ เนื่องจากการให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ โดยอาศัยเหตุของการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ เปิดช่องว่างให้คู่ความมีเวลาเตรียมคดีและพยานหลักฐานก่อนที่จะยื่นคำขอให้พิจารณาคดีใหม่ได้โดยง่าย ศาลจึงได้วางหลักเป็นบรรทัดฐานตลอดมาว่า การขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยอาศัยเหตุของการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ จะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

1. พยานหลักฐานนั้นเป็นพยานหลักฐานใหม่จริง ซึ่งได้ค้นพบหลังจากการพิจารณาคดีแล้ว

¹Ibid., p. 220.

แล้ว

2. การที่ไม่ได้ค้นพบก่อนหน้านั้น จำเลยได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่
 3. พยานหลักฐานนั้นต้องมีใช้เป็นพยานหลักฐานที่รับฟังไม่ได้
 4. ต้องเป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องในประเด็นแห่งคดี
 5. ต้องเป็นพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ถึงความบริสุทธิ์ของจำเลยได้
- กล่าวคือ มีผลที่อาจจะเปลี่ยนแปลงผลของคดีเดิมได้¹

นอกจากนั้นเป็นหน้าที่ของจำเลยที่จะต้องแสดงให้เห็นว่า พยานหลักฐานที่ค้นพบใหม่นั้น จำเลยไม่ทราบในระหว่างที่มีการพิจารณาคดีและเป็นพยานหลักฐานที่เป็นสาระสำคัญมิใช่เป็นแต่เพียงพยานเพิ่มเติมโดยพยานหลักฐานดังกล่าวมีผลทำให้อาจปล่อยตัวจำเลยได้ และประการสุดท้าย การไม่รู้ว่ามีพยานหลักฐานดังกล่าว มิได้เกิดจากความผิดของจำเลย (U.S.v. Antone, C.A. Fla. 1979, 603 F. 2d 566)² กล่าวอีกนัยหนึ่งจำเลยมีภาระการพิสูจน์ให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์ข้างต้นนั่นเอง

การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยอาศัยเหตุของการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ นอกจากประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นกรณีข้อเท็จจริงใหม่ (fait nouveau) ประเทศญี่ปุ่นและประเทศสหรัฐอเมริกาจะได้อำนาจไว้แล้ว ประเทศอื่น ๆ ที่ยอมให้มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ก็ได้กำหนดไว้เช่นกัน เช่น ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของเยอรมันตามมาตรา 359 (5) ซึ่งกำหนดว่า ข้อเท็จจริงใหม่หรือข้อพิสูจน์ใหม่ทำให้เห็นถึงความบริสุทธิ์และอาจทำให้จำเลยได้รับการปล่อยตัวหรือได้รับ

¹ United States Code Annotated, Title 18 Federal Rules of Criminal Procedure Rule 32 to 42, pp. 244 - 245.

² United States Code Annotated, Title 18 Federal Rules of Criminal Procedure Rule 32 to 42, Cumulative Annual Pocket Part, (St. Paul, Minn. : West Publishing Co., 1980), p. 60.

โทษน้อยลง¹ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทยวัน ตามมาตรา 420 (6) ซึ่งกำหนดว่าพยานหลักฐานใหม่นั้นจะทำให้บุคคลซึ่งต้องคำพิพากษา "มีความผิด" นั้นควรจะถูกพิพากษาว่า "ไม่มีความผิด" หรือ "ได้รับยกเว้นโทษ" หรือ ความผิดของบุคคลนั้นน้อยกว่าที่ระบุไว้ในคำพิพากษาเดิม² ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของตุรกี ตามมาตรา 327 (5) ซึ่งกำหนดว่า ข้อเท็จจริงใหม่หรือพยานหลักฐานใหม่มีผลทำให้จำเลยได้รับการปล่อยตัวหรือได้รับโทษน้อยลง³ และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของฟิลิปปินส์ในกฎที่ 117 ตามมาตรา 2 (b) ซึ่งกำหนดว่าพยานหลักฐานใหม่อาจทำให้มีผลเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาและการค้นพบพยานหลักฐานใหม่นั้น จำเลยไม่อาจค้นพบได้ในระหว่างที่มีการพิจารณาคดี⁴

2.4 บุคคลผู้มีสิทธิขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

ผู้มีสิทธิขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ โดยส่วนใหญ่แทบทุกประเทศ ให้สิทธิแก่จำเลยผู้ต้องคำพิพากษา ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษายกฟ้องให้สิทธิแก่ทายาท คู่สมรส หรือญาติของผู้นั้น นอกจากนี้ยังให้สิทธิแก่เจ้าพนักงานของรัฐด้วย

¹ The American Series of Foreign penal Codes, Vol. 10.
"The German Code of Criminal Procedure," p. 159.

² A Compilation of The Law of The Republic of China
Vol. 2, p. 436.

³ The American Series of Foreign penal Codes. Vol 5,
"The Turkish Code of Criminal Procedure," p. 115.

⁴ M.H. De Joya, The Code of Criminal Procedure of
Philippines, p. 158.

ตามกฎหมายฝรั่งเศส บุคคลที่มีสิทธิในการขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (ตามมาตรา 623) สำหรับ 3 กรณีแรกได้แก่

1. รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม
2. ผู้ที่ถูกศาลพิพากษา หรือผู้แทนตามกฎหมายในกรณีที่ผู้ที่ถูกศาลพิพากษามองพร่องในความสามารถ
3. คู่สมรส บุตร บิดา มารดา ผู้รับมอบอำนาจโดยทั่วไปหรือผู้ที่ได้รับมอบอำนาจเฉพาะของผู้ที่ถูกศาลพิพากษาในกรณีที่ผู้ถูกศาลพิพากษาดังแก่กรรมแล้ว หรือเป็นบุคคลสาบสูญ

เว้นแต่การขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณีที่ 4 (กรณีที่มิใช่ข้อเท็จจริงใหม่) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมแต่ผู้เดียว เป็นผู้ที่มีสิทธิขอหรือฟื้นคดีในกรณีนี้ได้ เมื่อรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้ทำการสืบสวนและพิสูจน์แล้ว พร้อมทั้งได้ฟังความเห็นจากคณะกรรมการซึ่งประกอบด้วย ผู้พิพากษาสามนายของศาลฎีกาที่ไม่ได้อยู่ในแผนกคดีอาญา ซึ่งศาลฎีกาแต่งตั้งให้ทำหน้าที่เป็นรายปี และอธิบดีในกระทรวงยุติธรรมอีกสามนาย

การเสนอเรื่องให้หรือฟื้นคดีไม่ว่าโดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมหรือคู่ความจะเป็นผู้เสนอ จะต้องผ่านทางกระทรวงยุติธรรมก่อนเสมอ และอธิบดีอัยการประจำศาลฎีกาจะเป็นผู้เสนอต่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญา¹

ส่วนในประเทศญี่ปุ่น บุคคลที่มีสิทธิในการขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (ตามมาตรา 439) ได้แก่

1. พนักงานอัยการ
2. ผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิด
3. ผู้แทนตามกฎหมายและผู้ปกครองของผู้ที่ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิด

¹ โกเม็น ภัทรภินมัย, การขอหรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่, หน้า 57 - 58.

4. คุณสมบัติผู้ถูกละเมิดสิทธิที่ผู้ถูกละเมิดสิทธิพิจารณาว่ามีความผิด
ในกรณีที่ถูกศาลพิจารณาว่ามีความผิดถึงแก่กรรมแล้ว หรืออยู่ในสภาพจิตที่ไม่ปกติ

เว้นแต่การขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ในกรณีที่ 7 ซึ่งเป็นกรณีการ
กระทำผิดเกี่ยวกับการทุจริตต่อหน้าที่ของเจ้าพนักงาน พนักงานอัยการ เท่านั้นที่มี
สิทธิขอหรือฟื้นคดี ถ้าความผิดนั้นถูกยุบส่งเสริมโดยบุคคลที่ถูกศาลพิจารณาว่ามีความผิด¹

สำหรับทนายความก็สามารถที่จะยื่นคำขอให้พิจารณาใหม่ได้ ในฐานะที่
เป็นผู้แทน ทั้งนี้เพราะบทบัญญัติได้กำหนดว่า เมื่อคำขอให้พิจารณาใหม่ได้กระทำขึ้น
มิได้บัญญัติว่า หลังจากคำขอพิจารณาผิดคดีใหม่ได้ทำขึ้น การตั้งทนายความก็ยังคงทำได้
จนกระทั่งหรือจนกว่าจะได้มีคำสั่งที่เกี่ยวกับการให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่²

คำขอให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ สามารถที่จะถอนคืนได้ แต่บุคคล
ซึ่งได้ถอนไปซึ่งคำขอนั้น ไม่สามารถที่จะยื่นคำขอนั้นใหม่ในภายหลัง โดยอาศัยเหตุ
เดียวกัน³ (ตามมาตรา 443)

2.5 วิธีพิจารณาและพิพากษา

เนื่องจากการขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ มีผลร้ายแรงมาก เพราะมีผล
กระทบต่อความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา สำหรับประเทศฝรั่งเศส การขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้น
พิจารณาใหม่เป็นปัญหาข้อเท็จจริงซึ่งโดยปกติศาลสูงหรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญาจะไม่

¹ Japan, Ministry of Justice, The Constitution of Japan and Criminal Statutes, pp. 190 - 191.

² Shigemitsu Dando, Japanese Criminal Procedure, p. 483.

³ Ibid., p. 484.

พิจารณาเนื่องจากเป็นปัญหาข้อเท็จจริง การที่จะนำคดีมาสู่ศาลสูงได้ก็แต่โดยผ่านทาง
 กระทรวงยุติธรรม (ตามมาตรา 623 วรรค 2 และวรรค 3) รัฐมนตรีว่าการ
 กระทรวงยุติธรรม เป็นตัวกลางที่จะคอยผ่านเรื่องให้ศาลสูง หรือศาลฎีกาแผนกคดีอาญา
 ซึ่งมีการวิจารณ์ว่า กรณีเช่นนี้ไม่ถูกต้องเพราะรัฐมนตรีอาจใช้ดุลพินิจไม่ยื่นเรื่องไปให้
 ศาลสูง แต่ในทางปฏิบัติยังไม่เคยมีปัญหา¹ จะเห็นได้ว่า การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณา
 ใหม่ ในประเทศฝรั่งเศส เป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาโดยเฉพาะ กล่าวคือ
 เมื่อศาลฎีกาแผนกคดีอาญาได้รับคำขอหรือฟื้นคดีไว้แล้ว ในชั้นต้น ศาลฎีกาจะต้องส่ง
 รับหรือไม่รับคำขอนั้น ถ้าส่งไม่รับก็เป็นที่สุด แต่อาจมีการยื่นคำขอใหม่ได้ เมื่อมีเหตุที่
 จะขอใหม่ขึ้นอีก ถ้าศาลส่งรับคำขอก็จะวินิจฉัยต่อไปว่าสำนวนคดีที่กระทรวงยุติธรรม
 ส่งมานั้นจะต้องทำการสอบสวนเพิ่มเติมอีกหรือไม่ ถ้าต้องทำศาลอาจจะทำการสอบสวน
 เพิ่มเติมเอง หรือส่งประเด็นไปก็ได้ และเมื่อเห็นว่าสำนวนนั้นเสร็จสิ้นแล้ว ศาลฎีกาก็
 จะวินิจฉัยส่งต่อไป ในกรณีที่ศาลฎีกาเห็นว่าคำขอนั้นฟังไม่ขึ้น ก็จะยกคำขอหรือฟื้นคดี
 นั้นเสีย แต่ถ้าเห็นว่าคำขอนั้นฟังขึ้น ศาลฎีกาจะสั่งให้ลงล้างคำพิพากษาเดิมเสีย²

ตามปกติเมื่อศาลฎีกาสั่งล้างคำพิพากษาเดิมแล้ว จะสั่งให้ย้อนส่ง

(renvoi) คดีนั้นไปพิจารณาพิพากษาใหม่ในศาลในสายเดียวและลำดับชั้นเดียวกับ
 กับศาล ซึ่งเป็นผู้ทำคำพิพากษาที่ถูกสั่งล้าง แต่ต้องไม่ใช่ศาลเดิมที่คำพิพากษาได้ถูก
 ล้างไปแล้ว มีกรณีที่ศาลฎีกาสั่งล้างคำพิพากษาเดิมแล้วไม่ต้องย้อนส่งไปให้พิจารณา
 ในศาลอื่นอยู่ 3 กรณี คือ

ก. เมื่อคดีนั้นไม่อาจมีการพิจารณาสืบพยานได้ เช่น เมื่อจำเลยตายแล้ว
 หรือวิกลจริต หรือไม่มีตัวจำเลยอยู่ขณะพิจารณาหรือจำเลยบางคนไม่มา คดีขาดอายุความ

¹ Pierre Bouzat et Jean Pinatel, Traité de Droit Pénal
 et de Criminologie, Tome II, pp. 1464 - 1465.

² โกเมน ภัทรภิรมย์, การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่, หน้า 54 - 55.

ฟ้องร้องหรืออายุความล่วงเลยการลงโทษหรือจำเลยมีเหตุที่ไม่ต้องรับโทษหรือไม่ต้อง
รับผิดชอบในทางอาญา

ข. ถ้าขณะที่ศาลฎีกาสั่งลงคำพิพากษาศาลเดิม จำเลยยังมีชีวิตและ
เป็นปกติคืออยู่แต่มาตายหรือวิกลจริตก่อนที่ศาลที่พิจารณาคดีใหม่จะพิพากษา ศาลฎีกาจะ
เพิกถอนการขอสั่งนั้นเสียและวินิจฉัยข้อเท็จจริงเอง

ค. ถ้าหากศาลฎีกาสั่งลงคำพิพากษาไปแล้วปรากฏว่าไม่เหลือข้อ
เท็จจริงใดที่จะถือเป็นความผิดกฤษฎีโทษหรือมีชัยโทษได้ (ตามมาตรา 625)

ในกรณีที่ศาลฎีกาขอสั่งคดีนั้นไปพิจารณาพิพากษาใหม่ในศาลในสายเดียว
และลำดับชั้นเดียวกับศาลซึ่งเป็นผู้ทำคำพิพากษาที่ถูกสั่งลงคำพิพากษา ซึ่งมิใช่ศาลเดิมนั้น ศาล
ที่ทำการพิจารณาใหม่จะพิพากษาอย่างใดก็ได้ คืออาจพิพากษาว่าจำเลยบริสุทธิ์ หรือ
จะพิพากษาลงโทษจำเลยก็ได้ แต่คำพิพากษาลงโทษ โทษที่จะลงต้องไม่หนักกว่าโทษใน
คำพิพากษาเดิมและนอกจากนั้น ถ้าจำเลยได้รับโทษมาบ้างแล้วจากคำพิพากษาในคดี
แรก ก็จะคิดหักให้ด้วย¹

สำหรับประเทศญี่ปุ่น ศาลที่มีอำนาจพิจารณา คือ ศาลเดิม กล่าวคือ เป็น
อำนาจของศาลที่พิพากษาให้จำเลยต้องรับโทษ เป็นศาลที่มีอำนาจในการพิจารณาคดีที่ขอ
ให้หรือฟื้นขึ้นมาพิจารณาใหม่ เมื่อศาลได้รับคำขอให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ อาจจะ
สืบสวนถึงข้อเท็จจริงใด ๆ ที่จำเป็นในการวินิจฉัยคำขอเช่นนั้น และอาจตั้งผู้พิพากษาทำ
การสอบสวนเหตุที่อ้างถึงในการขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ผู้พิพากษาที่ได้รับการ
แต่งตั้งมีอำนาจเช่นเดียวกับศาลหรือองค์คณะที่นั่งพิจารณา และมีอำนาจที่จะมีคำสั่งบังคับ
บางประการได้ (ตามมาตรา 445) ถ้าคำขอให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ทำขึ้น
โดยไม่ถูกต้องตามบทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการยื่นคำขอ หรือเมื่อคำขอนั้นได้ทำขึ้น
หลังจากที่อำนาจในการทำคำขอนั้นได้หมดสิ้นไปแล้ว คำขอเช่นว่านี้ก็จะถูกยกเสีย

¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 55.

(ตามมาตรา 446) เช่นเดียวกับกรณีที่คำขอนั้นไม่มีเหตุหรือไม่มีมูล เมื่อคำขอถูกยก โดยเหตุที่ขาดเหตุสนับสนุนหรือเหตุในการยื่นคำขอขึ้นไม่พอเพียง ผู้ยื่นคำขอนั้นไม่สามารถที่จะยื่นคำขอได้อีกในภายหลังโดยการอ้างถึงเหตุเช่นเดียวกันนี้อีก (ตามมาตรา 447) ในกรณีที่คำขอนั้นมีเหตุในการสนับสนุนพอเพียง ศาลก็จะมีคำสั่งเปิดให้มีการพิจารณาใหม่ (ตามมาตรา 448 วรรค 1) ในการวินิจฉัยว่าจะมีเหตุเพียงพอหรือไม่นั้น ศาลไม่จำเป็นต้องถูกผูกพันที่ผู้ยื่นคำขอนั้นได้เสนอหรืออ้าง ตัวอย่างเช่น ถึงแม้ว่าผู้ยื่นคำขอจะได้อ้างว่า เหตุในการยื่นคำขอนั้นอยู่ภายใต้ มาตรา 435 (1) ศาลอาจจะเห็นว่า เหตุที่ถูกต้องแท้จริงนั้น เป็นเหตุที่อยู่ภายใต้มาตรา 435 (6) ก็ได้¹

สำหรับกระบวนการพิจารณาภายหลังการให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ กล่าวคือเมื่อศาลที่ได้รับคำขอ (ศาลเดิมที่พิพากษาคดีสินว่าจำเลยกระทำความผิด) มีคำพิพากษาหรือคำสั่งอันถึงที่สุดให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ศาลจะต้องทำการพิจารณาคดีอีกครั้ง (ตามมาตรา 451 วรรค 1) บทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลสามัญก็ใช้บังคับกับกระบวนการพิจารณาภายหลังการให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ด้วย อย่างไรก็ตาม มีข้อยกเว้นอยู่บางประการเนื่องจากกระบวนการพิจารณาในการให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่มีลักษณะพิเศษกล่าวคือ หากคำขอนั้นได้ยื่นต่อศาลแทนบุคคลซึ่งได้กลายเป็นคนวิกลจริตโดยไม่มีทางคาดหวังว่าจะเป็นปกติได้หรือเมื่อผู้ยื่นคำขอนั้นได้กลายเป็นคนวิกลจริตเสียเอง ก่อนที่ศาลจะได้มีคำพิพากษาในคดีที่หรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ บทบัญญัติของกฎหมายที่ให้มีการระงับการพิจารณาคดีด้วยเหตุที่คู่ความตกเป็นคนวิกลจริตก็จะไม่นำมาใช้บังคับ นอกจากนี้ ถ้าหากว่าได้มีการยื่นคำขอต่อศาลแทนจำเลยซึ่งต่อมาได้ถึงแก่ความตาย หรือเมื่อผู้ยื่นคำขอนั้นได้ตายเสียก่อนที่จะมีคำพิพากษาในคดีที่หรือฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่ ศาลจะมีคำพิพากษาให้ยกกระบวนการพิจารณาไม่ได้ ในกรณีเช่นนี้การพิจารณาก็ยังคงดำเนินต่อไปโดยไม่มีตัวจำเลย แต่ทนายความของฝ่ายจำเลยจะต้องมาศาลแทนในกรณีที่ศาลนัดพิจารณา (ตามมาตรา 451 วรรค 3) และถ้าหากว่าผู้ยื่นคำขอยังไม่มีทนายความ ศาลหรือผู้พิพากษาที่นั่ง

¹ Shigemitsu Dando, Japanese Criminal Procedure, p. 484.

พิจารณาจะต้องตั้งทนายความให้ (ตามมาตรา 451 วรรค 4)

ในการพิจารณาและพิพากษาคดี ศาลที่พิจารณาคดีที่ร้องฟื้นขึ้นมาพิจารณาใหม่ จะพิพากษาลงโทษจำเลยให้สูงไปกว่าโทษที่กำหนดไว้ในคำพิพากษาในคดีก่อนไม่ได้ (ตามมาตรา 452) ข้อห้ามดังกล่าวนี้อยู่ภายใต้กฎหมายรัฐธรรมนูญ (มาตรา 39) และในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยให้รับโทษน้อยกว่าในคดีก่อน ก็ไม่ถือว่าการบังคับโทษที่ไต่กระทำให้แล้วเป็นอันโมฆะ โดยถือว่าเป็นการบังคับคดีภายใต้คำพิพากษาในคดีใหม่เช่นกัน และจะต้องนำมาพิจารณาในการกำหนดโทษในคดีใหม่อีกด้วย¹

สำหรับประเทศสหรัฐอเมริกา ตามที่ปรากฏในกฎที่ 33 ของ Federal Rule of Criminal Procedure (ซึ่งแก้ไขในปี ค.ศ. 1966) ศาลไม่มีอำนาจที่จะสั่งให้มีการร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยใช้ดุลพินิจของศาลเอง ศาลจะสั่งให้มีการร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ก็ต่อเมื่อจำเลยได้ยื่นคำร้องขอตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ การยื่นคำร้องขอให้ร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยอาศัยเหตุของการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ จะต้องยื่นคำขอก่อนหรือภายใน 2 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาถึงที่สุด ส่วนการยื่นคำขอให้ร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยอาศัยเหตุอื่น ๆ นั้น จะต้องยื่นภายใน 7 วัน นับแต่วันตัดสิน หรือวันที่พบว่ามีการกระทำผิด หรือภายในระยะเวลาอื่นที่ศาลจะกำหนดให้ภายในระยะเวลา 7 วัน และหากพ้นระยะเวลา 7 วัน ดังกล่าวแล้ว คำร้องขอให้ร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ไม่อาจจะกระทำได้ เว้นแต่จะเป็นกรณีการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ (U.S. v. Jones, C.A. Fla. 1979, 597 F.2d 485)² ในกรณีที่มีการอุทธรณ์การยื่นคำขอให้มีการร้องฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ โดยอาศัยเหตุของการค้นพบพยานหลักฐานใหม่ ซึ่งจะต้องยื่นภายใน 2 ปี นับแต่วันมีคำพิพากษาถึงที่สุดนั้น ระยะเวลา 2 ปี จะเริ่มนับตั้งแต่วันที่กระบวน

¹Ibid., pp. 485 - 486.

²United States Code Annotated, Title 18 Federal Rules of Criminal Procedure Rule 32 to 42, Cumulative Annual Pocket Part, p. 62.

พิจารณาในศาลอุทธรณ์ไคลินส์คูลง (U.S.v. White, C.A. Mo. 1977, 557 F.2d 1249)¹

อำนาจการสั่งคำขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นคุณพินิจของศาลที่พิจารณาคดี และเป็นหน้าที่ของศาลอุทธรณ์ที่จะพิจารณาว่าศาลที่พิจารณาคดีได้ละเลยหรือใช้คุณพินิจโดยไม่ชอบหรือไม่ (U.S.v. Iannelli, C.A. Pa. 1976, 528 F.2d 1290)² แต่ถ้ามมีการอุทธรณ์ ศาลชั้นต้น (district court) ไม่มีอำนาจในการสั่งให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ (U.S.v. Pullings, C.A. Ill. 1963, 321 F. 2d 287)³ เมื่อศาลมีคำสั่งให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่มีผลเป็นการยกเลิกกระบวนการพิจารณาในคดีก่อนเสมือนหนึ่งว่า ไม่เคยมีการพิจารณาในเรื่งนั้นมาเลย คำวินิจฉัยของลูกขุนและคำพิพากษาเดิมจะสิ้นสุดไปในตัว⁴ ศาลได้เคยกล่าวไว้ในคดี State v. Young ว่า การอนุญาตให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ มีผลทำให้คู่ความทั้งสองฝ่ายอยู่ในฐานะเดิมราวกับว่าไม่เคยมีกระบวนการพิจารณามาก่อนเลย⁵ และเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ การพิจารณาคดีก็ขึ้นต่อไป อาจดำเนินการเหมือนกับคดีใหม่ทุกประการ⁶ เว้นแต่ศาลจะต้องไม่ทำให้จำเลยต้อง

¹ Ibid., p. 57.

² Ibid., p. 63.

³ United States Code Annotated, Title 18 Federal Rules of Criminal Procedure Rule 32 to 42, p. 300.

⁴ American Jurisprudence, 2d ed. Vol. 58, "New trial", p. 438.

⁵ Ibid., p. 452.

⁶ สมภพ โทตระภิกขย์, การรื้อฟื้นคดีขึ้นมาพิจารณาใหม่, หน้า 13.

รับโทษเพิ่มขึ้น

2.6 ผลของคำพิพากษาในคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่

ผลของคำพิพากษาในคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ ทำให้คำพิพากษาเดิมถูกเพิกถอนและลบล้างไป ในกรณีที่คำพิพากษาในคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ตัดสินว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ผลของคำพิพากษาในคดีใหม่จะมีผลในทางกฎหมายและทางค่านิติใจ

2.6.1 ผลทางกฎหมาย

ในประเทศฝรั่งเศส หากศาลพิพากษาว่าจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด คำพิพากษานั้นจะมีผลย้อนหลังไปเสมือนหนึ่งว่า จำเลยไม่เคยต้องคำพิพากษาเลย ผลทุกอย่างที่เกิดขึ้นจากคำพิพากษาเดิมจะถูกลบล้างหมดสิ้นไป การบังคับตามคำพิพากษาที่รอไว้ไม่อาจบังคับต่อไป ถ้าควบคุมอยู่ก็ต้องปล่อยตัวไป ค่าปรับและค่าธรรมเนียมจะต้องคืนให้ ค่าเสียหายที่ได้ชดเชยแก่ผู้เสียหายในคดีก็จะถูกลบล้าง โดยมีผลย้อนหลังไปถึง แม้ว่าคำพิพากษาดังกล่าวจะได้พิพากษาในคดีแพ่งโดยศาลอื่นก็ตาม ถ้าคำพิพากษาดังกล่าวได้พิพากษาให้จำเลยต้องรับผิดชอบเนื่องมาจากการกระทำความผิดนั้น แต่ยังมีได้มีการชดเชยค่าเสียหาย เป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีแพ่งที่จะพิพากษาลบล้างโดยไม่ต้องมีการยื่นอุทธรณ์ (Civ. 1er juill. 1954, D. 1955. 45, concl. Lemoine) แต่ถ้าเป็นกรณีที่ได้มีการชดเชยค่าเสียหายในทางแพ่งแล้ว ผู้ต้องคำพิพากษามีสิทธิที่จะเรียกค่าเสียหายคืนได้โดยอาศัยหลักกฎหมายสมควรได้ ตามประมวลกฎหมายแพ่ง มาตรา 1377^{2,3}

¹ โกลเมน กัทธริกรมย์, การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่, หน้า 55.

² Pierre Bouzat et Jean Pinatel, Traité de Droit Pénal de Criminologie, Tome II, p. 1468.

³ Encyclopedia Dalloz, Répertoire De Droit Pénal et De Procédure Pénale, Tome III, "Révision", (Paris : Jurisprudence Générale Dalloz, 1969), p. 7.

แต่อย่างไรก็ตาม การมีผลย้อนหลังนี้อาจถูกจำกัดนำไปประทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลที่สาม เช่น ถ้าคุณสมรสของผู้ต้องคำพิพากษาได้ฟ้องหย่าเพราะเหตุที่ผู้ต้องคำพิพากษาถูกจำคุกได้ทำการสมรสใหม่ การหย่าและการสมรสใหม่จะไม่มีผลกระทบกระเทือนเพราะเหตุที่ได้มีการรื้อฟื้นคดีและมีคำพิพากษา¹ หรือในกรณีที่อยู่แทนโดยชอบธรรมได้ทำสัญญากับบุคคลภายนอกในระหว่างที่ผู้ต้องคำพิพากษาให้ลงโทษถูกจำกัดสิทธิตามกฎหมายก็ถือว่าสัญญานั้นมีผลสมบูรณ์²

ส่วนการชดเชยค่าเสียหายเมื่อปรากฏว่ามีความผิดพลาดทางกระบวนการยุติธรรม ผู้ที่ถูกคำพิพากษาโดยผิดหลงจะได้รับการชดเชยเป็นค่าเสียหาย แต่ในกรณีที่บุคคลนั้นถึงแก่กรรมแล้ว คู่สมรส ผู้สืบสันดานหรือผู้บุพการีของบุคคลนั้นมีสิทธิที่จะร้องขอให้รัฐชดเชยค่าเสียหายได้ โดยยื่นคำขอไม่ว่าในระยะเวลาใดในระหว่างการพิจารณาคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่ และเมื่อมีคำพิพากษาที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ของจำเลย ศาลจะชดเชยเงินกำหนดให้รัฐจ่ายค่าเสียหาย ซึ่งรัฐอาจได้เบี่ยงเอาจากคู่ความฝ่ายแพ่ง ผู้กล่าวโทษหรือผู้เป็นพยานเท็จที่ทำให้จำเลยต้องคำพิพากษาลงโทษนั้นได้ นอกจากนั้นสำหรับค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีรื้อฟื้นซึ่งกระทรวงการคลังได้จ่ายทรงออกไปก่อนตั้งแต่เมื่อได้มีการส่งคำขอให้รื้อฟื้นคดีไปยังศาลฎีกา จำเลยผู้บริสุทธิ์ตามคำพิพากษาในคดีใหม่หรือผู้ขอให้รื้อฟื้นคดีก็จะพ้นภาระที่จะต้องจ่ายคืนด้วย (ตามมาตรา 626)

สำหรับประเทศไทย ได้กำหนดสิทธิในการได้รับการชดเชยค่าเสียหายของผู้ต้องคำพิพากษาหรือทายาทไว้ในกฎหมายว่าด้วยค่าทดแทนในทางอาญา (The Criminal Compensation Law, 1950)³ วิธีการในการขอค่าทดแทนมีดังนี้

¹ โกเมน ภัทรภิรมย์, การรื้อฟื้นคดีขึ้นพิจารณาใหม่, หน้า 56.

² Jean - Claude Soyer, Droit Pénal et Procédure Pénal, p. 370.

³ Japan, Ministry of Justice, The Constitution of Japan and Criminal Statutes, pp. 309 - 319.

1. กำหนดให้ผู้มีสิทธิร้องขอค่าทดแทนต่อรัฐได้ เมื่อมีคำพิพากษาในคดีที่
รื้อฟื้นคดีขึ้นว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์ ภายในระยะเวลา 3 ปี นับแต่คำพิพากษานั้นถึงที่สุด
(ตามมาตรา 7)
2. คำร้องขอดังกล่าวต้องยื่นต่อศาลที่มีคำพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์
(ตามมาตรา 6)
3. ในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตายไปแล้วก่อนหรือในระหว่างการดำเนินการ
การร้องขอค่าทดแทน ทายาททุกคนมีสิทธิขอค่าทดแทนหรือดำเนินการต่อไปได้ (ตาม
มาตรา 2)

หลักเกณฑ์ดังกล่าวมีข้อยกเว้นที่กฎหมายกำหนดไม่ให้สิทธิได้รับค่าทดแทน
แก่จำเลยผู้บริสุทธิ์ไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วนซึ่งได้แก่ ในกรณีที่จำเลยยอมรับสารภาพ
โดยมุ่งหมายให้เกิดความสำคัญผิดในการสอบสวนหรือการพิจารณา และในกรณีที่ศาลได้
พิพากษาในคดีใหม่ว่าจำเลยไม่ได้กระทำความผิดเพียงบางส่วนของกรกระทำผิด
หลายกระทงนั้น (ตามมาตรา 3)

ค่าทดแทนที่รัฐจะต้องจ่ายให้แก่ผู้มีสิทธิจะได้รับ ได้แก่ ค่าทดแทนเนื่องจาก
การถูกจับกุม คุมขัง ในการสอบสวนและค่าทดแทนในกรณีถูกลงโทษตามคำพิพากษาแล้ว
อัตราค่าทดแทนในกรณีถูกจับกุม คุมขัง ศาลจะคำนวณตามจำนวนวันที่ถูกคุมขัง แต่รวมกัน
แล้วต้องไม่น้อยกว่าวันละ 200 เยน และไม่มากกว่า 400 เยน ซึ่งเป็นอัตราเดียวกัน
กับในกรณีถูกลงโทษ จำคุก โทษกักขัง หรือโทษคุมขังตลอดชีวิต (ตามมาตรา 4 วรรค
แรก) และในการกำหนดค่าทดแทน ศาลจะพิจารณาถึงชนิดของโทษ ระยะเวลา ความ
เสียหายในทรัพย์สิน การสูญเสียผลประโยชน์ที่ควรได้รับ ความทรมาณทางร่างกายและ
จิตใจ และสภาพการอื่น ๆ ด้วย (ตามมาตรา 4 วรรคสอง)

ส่วนในกรณีที่จำเลยต้องคำพิพากษาโทษประหารชีวิตจะได้รับค่าทดแทน
ไม่เกิน 500,000 เยน แต่ถ้าพิสูจน์ได้ถึงความเสียหายของทรัพย์สินซึ่งเกิดจากการ
ถูกลงโทษประหารชีวิต ศาลอาจกำหนดค่าทดแทนเกินกว่า 500,000 เยนก็ได้
(ตามมาตรา 4 วรรคสาม) และในการกำหนดค่าทดแทนศาลจะพิจารณาถึงอายุ

สุขภาพ ความสามารถในการหาเลี้ยงชีพของผู้นุญกลางโทษและสภาพการอื่น ๆ ด้วย (ตามมาตรา 4 วรรคสี่)

ในกรณีที่ผู้ต้องคำพิพากษาลงโทษปรับ ค่าทดแทนที่จะได้รับจะเท่ากับจำนวนของค่าปรับบวกกับอัตราดอกเบี้ยอีกร้อยละ 5 นับตั้งแต่วันชำระค่าปรับ (ตามมาตรา 4 วรรคห้า)

สิทธิในการร้องขอและรับเงินค่าทดแทน กฎหมายกำหนดให้เป็นสิทธิเฉพาะตัวจะโอน หรือถูกอายัดสิทธิดังกล่าวไม่ได้ (ตามมาตรา 22)

2.6.2 ผลทางค่านิจใจ

เมื่อคำพิพากษาในคดีที่รื้อฟื้นขึ้นพิจารณาใหม่แสดงถึงความบริสุทธิ์ของจำเลย กฎหมายจะกำหนดให้เป็นหน้าที่ของรัฐที่จะต้องแสดงความบริสุทธิ์ของจำเลยให้เป็นที่ประจักษ์แก่สาธารณชน

ในประเทศฝรั่งเศส¹ กฎหมายกำหนดให้มีการโฆษณา คำพิพากษาที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ของจำเลยโดย

ก. ปิดประกาศโฆษณาคำพิพากษาใหม่ในเมืองที่ได้มีคำพิพากษาเดิม ในเมืองที่มีคำพิพากษาใหม่ ในเมืองที่เกิดเหตุ ในเมืองที่เป็นภูมิลำเนาของผู้ขอให้มีการรื้อฟื้นคดี และในเมืองที่เป็นภูมิลำเนาครั้งสุดท้าย ของจำเลยผู้ถูกคำพิพากษาโดยผิดหลง อันเนื่องมาจากความผิดพลาดทางกระบวนการยุติธรรม ถ้าหากผู้นั้นได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว

ข. มีการโฆษณาในราชกิจจานุเบกษา

ค. มีการพิมพ์โฆษณาคำพิพากษาในหนังสือพิมพ์รายวันห้าฉบับ ตามที่ผู้ขอ

¹ Pierre Bouzat et Jean Pinatel, Traité de Droit Pénal de Criminologie, Tome II, p. 1469.

เป็นผู้เลือกโดยคำสั่งของศาล

ค่าใช้จ่ายในการโฆษณาดังกล่าวข้างต้นรัฐเป็นผู้ออกให้ (ตามมาตรา 626)

สำหรับประเทศญี่ปุ่น กฎหมายได้กำหนดให้มีการโฆษณาค่าพิพากษาใหม่¹ แสดงว่าจำเลยเป็นผู้บริสุทธิ์เช่นกัน โดยกำหนดให้ประกาศค่าพิพากษาใหม่ในราชกิจจานุเบกษาและในหนังสือพิมพ์ไม่เกิน 3 ฉบับ ตามที่ผู้ขอเลือกโดยต้องกระทำภายในกำหนดเวลา 2 เดือน หลังจากสิ้นสุดกระบวนการจ่ายค่าทดแทนแล้ว (ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 453¹ และกฎหมายว่าด้วยค่าทดแทนในทางอาญา มาตรา 24)²

จากการศึกษาถึงแนวความคิดในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ จะเห็นได้ว่า การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เป็นมาตรการแก้ไขผลของค่าพิพากษา โดยกำหนดเป็นกระบวนการพิจารณาที่ให้มีการทบทวนคดีซึ่งได้มีค่าพิพากษาถึงที่สุดไปแล้ว จึงมีผลกระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งค่าพิพากษาที่มีวัตถุประสงค์ให้คดีที่ได้มีการพิจารณาพิพากษาแล้ว มีข้อระงับหรือเป็นอันยุติและให้บังคับคดีไปตามนั้น แต่หลักดังกล่าวหากจะถือเป็นข้อเคร่งครัดทุกกรณีแล้ว ย่อมเป็นการฝ่าฝืนความยุติธรรม ถ้าค่าพิพากษานั้นมีข้อผิดพลาด ซึ่งอาจเกิดจากพยานหลักฐานที่ใช้เป็นหลักในการพิจารณา และพิพากษาอันถึงที่สุดนั้นเป็นเท็จหรือไม่ถูกต้องตรงกับความเป็นจริง หรือมีพยานหลักฐานใหม่ที่เพิ่งปรากฏขึ้นในภายหลังซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ของจำเลย เช่นนี้แล้วจะทำให้คู่ความและประชาชนไม่ศรัทธาและยอมรับค่าพิพากษาดังกล่าว และนอกจากจะเป็นการฝ่าฝืนต่อความยุติธรรมแล้วยังส่งผลร้ายต่อจำเลยผู้บริสุทธิ์อีกด้วย

¹ Japan, Ministry of Justice, The Constitution of Japan and Criminal Statutes, p. 193.

² Ibid., p. 316.

ดังนั้นความผิดพลาดที่เกิดขึ้นจึงควรได้รับการแก้ไขให้ถูกต้อง โดยการแก้ไขเยียวยาให้แก้จำเลยผู้บริสุทธิ์ให้กลับคืนสู่ฐานะเดิมเท่าที่จะกระทำได้ และยังทำให้เกิดความเชื่อถือและศรัทธาของประชาชน รัฐจึงได้กำหนดมาตรการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่

จากการศึกษาถึงรูปแบบและวิธีการของการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ ของต่างประเทศ ในหลาย ๆ ประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศส ญี่ปุ่น เยอรมัน ไต้หวัน การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จะกระทำได้อีกเมื่อคดีที่จะขอรื้อฟื้นนั้นต้องมีคำพิพากษาถึงที่สุดแล้ว และต้องเป็นคำพิพากษาที่หลงโง่หรือมีความผิด สำหรับการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ของประเทศสหรัฐอเมริกา มีลักษณะพิเศษแตกต่างออกไป กล่าวคือ กระทำได้ไม่ว่าคดีนั้นจะถึงที่สุดหรือไม่ก็ตาม ในกรณีที่ยังไม่ถึงที่สุด การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ มีลักษณะเป็นการแก้ไขข้อผิดพลาดในระหว่างการพิจารณาสมอญด้วย ส่วนการกำหนดให้การรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ เข้าสู่กระบวนการพิจารณาในชั้นศาลระดับใดนั้น ประเทศฝรั่งเศสกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลฎีกาแผนกคดีอาญาโดยเฉพาะที่จะพิจารณาหรือสั่งให้ศาลอื่นพิจารณาตามคำสั่งให้พิจารณาใหม่ของศาลฎีกาแผนกคดีอาญา จึงตัดสินคดีที่จะอุทธรณ์ฎีกาต่อไป ส่วนประเทศญี่ปุ่นกำหนดให้เป็นอำนาจของศาลเดิมที่มีคำพิพากษาเป็นผู้พิจารณาและใช้กระบวนการพิจารณาของศาลระดับนั้นจึงอาจมีอุทธรณ์ฎีกาต่อไปได้

สิ่งที่นับว่าเป็นเงื่อนไขสำคัญในการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ คือ เหตุที่จะขอให้รื้อฟื้นคดี เนื่องจากเป็นเงื่อนไขที่กระทบต่อหลักความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษา ดังนั้น เหตุที่จะขอให้รื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่จึงถูกกำหนดภายใต้ข้อจำกัดและวิธีการอย่างเคร่งครัดเพื่อป้องกันมิให้มีการขอรื้อฟื้นคดีได้โดยง่าย ประเทศฝรั่งเศสได้กำหนดเหตุที่จะขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ไว้ 4 กรณี ซึ่งไม่จำกัดเฉพาะแต่ในเรื่องความบกพร่องของพยานหลักฐาน กรณีที่มีคำพิพากษาขัดแย้งกันก็ขอรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ เช่นเดียวกับในประเทศญี่ปุ่น ได้กำหนดไว้ถึง 7 กรณี ซึ่งเป็นเรื่องของความบกพร่องหรือไม่ถูกต้องของพยานหลักฐาน คำชี้ขาดในประเด็นแห่งคดีมีความขัดแย้งกัน และโดยเฉพาะในกรณีที่เจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรมทุจริตต่อหน้าที่ไม่ว่าจะเป็นผู้พิพากษา อัยการ หรือตำรวจซึ่งมีผลทำให้จำเลยถูกศาล

พิจารณาว่ามีความผิด เช่นนี้ก็ขอให้หรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ได้ ซึ่งจะเห็นได้ว่า
เปิดโอกาสกว้างกว่า เหตุของประเทศไทย

เหตุที่มีว่าสำคัญที่สุดและทุกประเทศได้กำหนดไว้ คือ ในกรณีที่มี "ข้อเท็จจริงใหม่" หรือ "พยานหลักฐานใหม่" ซึ่งได้วางหลักไว้ว่า ข้อเท็จจริงหรือพยานหลักฐานใหม่นั้น จะต้องเป็นพยานหลักฐานที่สามารถพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของจำเลย หรืออย่างน้อยมีผลทำให้จำเลยได้รับยกเว้นโทษหรือได้รับโทษน้อยลง ส่วนประเทศสหรัฐอเมริกา ศาลได้วางบรรทัดฐานตลอดมาอย่างชัดเจนเป็นหลักว่าจะต้องประกอบด้วยหลักเกณฑ์อะไรบ้าง ซึ่งสาระสำคัญจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ค้นพบหลังจากพิจารณาคดีและการที่ไม่ได้ค้นพบก่อนหน้านั้นจำเลยต้องได้ใช้ความพยายามอย่างเต็มที่แล้ว เหตุที่ประเทศสหรัฐอเมริกาต้องวางหลักเป็นบรรทัดฐานไว้เช่นนี้ เพราะการอ้างว่าเป็นพยานหลักฐานใหม่ ถ้าไม่กำหนดกฎเกณฑ์ไว้จะเปิดช่องว่างให้คู่ความมีเวลาเตรียมคดีสร้างพยานหลักฐานได้โดยง่าย และศาลอาจเลือกปฏิบัติได้ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคขึ้นได้ สำหรับประเทศไทย ศาลฎีกาได้ตีความกรณีที่เป็น "ข้อเท็จจริงใหม่" ขยายความออกไปเพิ่มมากขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องเป็นกรณี ข้อเท็จจริงใหม่ที่แสดงถึงความบริสุทธิ์ของจำเลยอย่างแน่ชัด เพียงแต่มีเหตุสงสัยในคำพิพากษาให้ลงโทษก็เพียงพอแล้ว ซึ่งเป็นการตีความที่คำนึงถึงมนุษยธรรมมากขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม การที่จะขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่โดยอ้างเหตุ "ข้อเท็จจริงใหม่" นั้นไม่ได้กระทำได้โดยง่ายเพราะเป็นอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมแต่ผู้เดียวที่มีสิทธิขอหรือฟื้นคดีโดยอ้างเหตุ "ข้อเท็จจริงใหม่" และได้กำหนดวิธีการที่จะต้องสืบสวนและฟังความเห็นจากคณะกรรมการก่อนด้วย

ข้อสังเกตอีกประการหนึ่ง การขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ทั้งประเทศ
ฝรั่งเศส ญี่ปุ่น ไต้หวัน ต่างกำหนดให้ศาลมีอำนาจไต่สวนหรือสอบสวนคำขอหรือฟื้นคดี
ก่อนที่จะสั่งรับหรือทำการพิจารณาคดีต่อไป ดังนั้น ขั้นตอนที่กำหนดให้มีการไต่สวน
สอบสวนจึงเป็นการ ถ่วงดุลอำนาจให้มีการขอหรือฟื้นคดีได้โดยง่ายเพื่อมิให้กระทบต่อหลัก
ความศักดิ์สิทธิ์แห่งคำพิพากษามากเกินไป

สำหรับผลของการขอหรือฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่แทบทุกประเทศจะกำหนด
ให้เป็นประโยชน์ต่อจำเลย กล่าวคือ จะต้องไม่ทำให้จำเลยได้รับโทษหนักขึ้นไปกว่าใน

คดีก่อน ยกเว้นประเทศเยอรมันและไต้หวัน ได้กำหนดให้ทั้งที่เป็นประโยชน์และเป็นโทษแก่จำเลย กล่าวคือถ้าผลการพิจารณว่าจำเลยมีความผิดมากกว่าที่ระบุไว้ในคดีก่อน จำเลยจะต้องได้รับโทษเพิ่มขึ้นกว่าโทษที่กำหนดไว้ในคดีก่อน สำหรับในกรณีที่คำพิพากษาในคดีที่ร้องขึ้นชั้นพิจารณาใหม่แสดงว่าจำเลยมิได้กระทำความผิด ทั้งประเทศฝรั่งเศสและญี่ปุ่นต่างกำหนดให้รัฐจ่ายค่าทดแทนให้แก่จำเลย โดยถือว่ารัฐต้องรับผิดชอบในความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมที่รัฐกำหนดขึ้น นอกจากนี้ยังกำหนดให้มีการประกาศให้สาธารณชนรับรู้ถึงความบริสุทธิ์ของจำเลยอีกด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย